

દિવ્ય કિશોરી.

(નાવેલ.)

લેખક અને પ્રકાશક,
કવિ શંકરલાલ મગનલાલ વ્યાસ

મું° નાંદોલ,
(ઉત્તર-ગુજરાત.)

આવૃત્તિ પહેલી | પ્રત ૧૦૦૦
(સર્વ હક લેખકે પોતાને સ્માધિન રાખ્યા છે.)
સને ૧૯૧૫ | મંવત ૧૯૭૧

અમુદીવાદ થી મનહર પ્રોન્ડીંગ પ્રેસમાં
મોતીલાલ મથપતરામે છાપી.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ

૫૩૯૩
અમિત પત્રિકા.

અમદાવાદ મહાનગરપાલિકાના મેયરશ્રી ઇશ્વરલાલ-મોહનલાલ ઠાકર.
(આજ્ઞેય નિવાસી.) મુ. અમદાવાદ.

આપ એક સાહિત્યપ્રેમી સન્નનછો અને સેવક પ્રતિ બંધપાણીજ સારો પ્રેમ ધરાવો છો-

આપે મહારા પ્રતિ કરેલા હજારો ઉપકારોનો બદલો ફાઇ રીતે વાળી શકાય તહેવો તો છેજ નહિ, પરંતુ આપના પ્રતિ સદ્ભાવદર્શક જે ઉર્મીઓ આ અંતઃપરણુમાં ઉદ્ભવે છે તેને શબ્દોદ્ધારે વર્ણવી શકવાને તો અશક્યજ છે. છતાં એ ઉપકારોના બદલામાં બીજા કંઈ પણ હેતુ વિના મહારા આ લઘુ ગ્રંથ સાથે આપશ્રીનું મુખારક નામ તથા પૂજ્ય વૃદ્ધ દાદાશ્રીનું નામ જોડી હું કૃતાર્થ થાઉંછું.

શાંદુલ વિક્રીડીત છંદ.

ગોત્રે કબ્બપ વૃત્તિ શાન્ત વિનયી શાખા બહી માધ્યની,
શર્મા “ઇશ્વરલાલ” યાદ ધરતાં ઉર્મી ચુકું વાઘની;
વેદ નામ ધરી દ્વિતીય ગણના કીધો કદી ગર્વ ના,
યોજેલા ઉપકાર આજ રમરતાં ગ્રંથે કરું અપેણા.

અમદાવાદ. } લી. આપનો આશંકિત સેવક,
વસંત પંચમી ૧૯૭૧ } શંકરલાલ.

હરસ મસાના રોગને નાબુદ કરનાર

પ્રસિદ્ધિ પામેલું દવાખાનું.

વાડ કાપ આગ અગન અને બીજી કાંઈ જોખમકારી તકલીફ વગર હજારો દરદીઓ સારા થયા છે. અને આ રોગ નાબુદ થયાના ઘણા દાખલા મોજુદ છે. બહાર ગામ પણ જવામાં આવે છે; સિવાય દરેક રોગોના અસરકારક ઇલાજ ઘણી સંભાળપૂર્વક ખાત્રીથી કરવામાં આવે છે.

સાંકડીશેરી ૧૭૦૫ } ડી. એલ. અધ્યાત્મ.
અમદાવાદ.

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ५३८८३

वर्गीक

पुस्तकनुं नाम १६८५१३११२

विषय ५ - १ - ३

હૃદયોર્મિ.

ઉછરતા યુવાનોમાં ખરાબ સોખત અને ખરાબ વાંચ-
નથી પ્રવેશેલા વિષયીક વિચારો તેમને “ વિર્યસ્ત્રાવ ” ના
મહાન દરદના ભોગી કરે છે, અને આ'વા દરદીઓનાં હાડ-
પીંજરો જ્યાં ત્યાં જોવામાં આવે છે; એ મહારા પ્રેમી
પાઠકોની જાણ બહાર નથી ? આ દરદના કુદરતોપચાર
સંબંધમાં “ ભાગ્યોદય ” અને “ વૈદિક-ધર્મ ” ઇ. મા-
સિકોમાં અગાઉ મ્હેં ટુંકાણુમાં લેખો પ્રસિદ્ધ કર્યા છે;
પણુ ત્હેનું એકાદ સ્વતંત્ર પુસ્તક બહાર પાડવાની ધણીની
દૃષ્ટાંતી આજે નોંધેલના રૂપમાં બહાર પાડવામાં આવે છે.

જે દરદના ઇલાજ તરીકે આ પુસ્તક લખાણું છે
તેજ તેનું નામ રાખવાનું હતું, પણ કેટલીક રીતે બીજા-
ત્સ અને યુવાનોને તાત્કાલિક પસંદ પડે તેવું ન હોવાથી
જે'વી વૃત્તિવાળા યુવકોને સુધારવાના છે ત્હેવુંજ એટલે
શૃંગારી નામ રાખવામાં આવ્યું છે. “ દિવ્ય કિશોરી ”
એ “ ચન્દ્રપ્રભા ” નુંજ ઉપનામ છે એમ કહેવાને વાં-
ધો નથી. કારણ કે પ્રકરણ બીજાની નાયીકા કિશોરાવસ્થા-
માંજ લુપ્ધ થયેલી વર્ણવી છે.

પ્રકરણ બીજામાં શૃંગારી યાગ્યતોને વિસ્તારથી વર્ણ-
વી છે તે ચંચળી યોગ્યતામાં ઘટાડો નહિજ કરે એ દે-
ખીતું છે. કારણ કે જે'વા વિચારોવાળા યુવકોને આ પુ-
સ્તક વંચાવવું ઘટે ત્હેવા વિચારો શરૂઆતમાં હોય તોજ
ત્હેમને વધારે પસંદ પડે !

દરદી એ શાન્તિપ્રસાદ છે, અને નૈસર્ગિક ડોક્ટર વા
શ્રેષ્ઠ સલાહકાર એ યોગીની કલ્પના માત્ર છે.

આ'વા ગ્રંથો એ લેખકને નિર્વાહનું સાધન છે, અને જે દરદને માટે દરદીઓ ભારે રકમ ખર્ચવા પણ તૈયાર થવા જાય છે તેને માટેજ ચાર આના જેવી નજીવો રકમ સારૂ કદી નિરૂત્સાહ નહિજ બતાવે અને ગ્રાહકો તથા વિદ્વાનો તહેવી ટીકામાંથી સેવકને મુક્ત કરશે એ'વી આશા રાખવામાં આવે છે.

ગરિમ ગ્રંથકારોને ઉત્તેજનતા અભાવે કેટલીકવાર એ'વા પ્રસંગોમાં આવવું પડે છે કે સાહિત્યપ્રેમદ્વારા સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ સાધવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ વેઠવી પડે છે, અને તેને લીધે પરતંત્રતાની બેડીમાં જડાઇ કેટલાક ઉપયોગી વિચારોને જાહેરમાં મૂકી શકાતા નથી.

આટલું છતાં પણ ગ્રાહક મહાશયો અને સદ્ગ્રહસ્થો ધારે તો તે'વી વિટંબનાઓમાંથી ગ્રંથકારોને મુક્ત કરી શકશેજ એ'વી આશાએ વાંચકોને ઉપયોગી થઇ પડે તહેવા વિષયો ઉપર ટુંકા ટુંકા નિબંધો પ્રસિદ્ધ કરી કળેા સહન કરવાં પડતાં છતાં પણ ઉદ્ભવતા વિચારોને જાહેરમાં મૂકવા લેખક આશા રાખે છે.

નાંદાલ

લી. સેવક,

તા. ૧-૧-૧૯૧૫

શંકરલાલ, મગનલાલ વ્યાસ.

હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ! !

—૦—

ગઝલ.

મજા મોજો ઉડાવી ક'ઈ, કરી મસ્તી દિવાના થઈ;
ગણાયા તે વિચારી થઈ, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૧
કદી ઘાડે કદી ગાડી, કદી લાડી અને વાડી;
કરેલી જે છુપી ચાડી, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૨
બીજા તાબે કદી થઈને, કદી ગણો ભુંડા ગઈને;
જીવાનીમાં ફર્યા વ'હીને, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૩
ફર્યા કો'લી સદા રાતે, ખુશાલીમાં કુક્યા ગાને;
મજા માટે વહ્યા જાને, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૪
બિચારા થઈ મજા માણી, ગરિબીથી લીધી લા'ણી;
નથી પાચું કદી પાણી, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૫
કોંઈ કો'લી મજા ભારી, કદી બેઠા ઘણા હારી;
કુટ્યા કો'લી વિના વારી, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૬
સંબંધીઓ ગણે ગાંડો, કહેલું ના સુણે, પાડો !
વિચારીને ભલે ભાંડો ! હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૭
હુશે નિંદક અમારા જે, રિખાવે છે વિના સાબે;
અમીકુંપી પ્રભુ પાજે, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૮
બીજાને ના કહી જાતી, નથી કે'તાં પુત્રી થાતી;
પ્રભુ થાજે હવે સાથી, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૯
વહેલી જે “શશીકાન્તે,” કથેલી જે હૃદય શાન્તે;
વિચારી લે વિના બ્રાન્તે, હૃદયની તો હૃદય જાણે ! ૧૦

અંશ કતા.

યુવાનોને.

—*—

ગઝલ.

યુવાની જ્યોત છે ઝાઝી, ભલે હો ! રંક કે કાઝી;
 તથાપી માર પડવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦
 યુવાની એ ત'મારીને પ્રહો પાસે સમારીને;
 અજાણે ડાઘ અડવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦
 “પ્રિયાને પારકી દખી, જીએ છે શીદને પેખી;”
 “સમજરે સ્ત્રાવ જડવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો” યુ૦
 “અહા ! જે કિંમતી હીરો, ગુમાવો ગાંઠનો વીરો !”
 “કહો કે ? એ શું કરવાનો ? સમય છે શાખ ઘડવાનો”, યુ૦
 યુવાની જાય છે ચાલી, રહો છો હાથથી ખાલી;
 વખત છે આજ રળવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦
 ભલાં જે દશનાં કાર્યો, મચાવી જે રહ્યા આર્યો;
 નહિ કાં રહાય કરવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦
 હુમારા દશના હિન્દુ, હુમે છે દુઃખના સિંધુ;
 નહિ કાં હાથ કરવાનો ? સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦
 જનો વિદ્વદ્ ગણાવાને, અને ભક્તે જણાવાને;
 ફરીથી મંત્ર ભડવાનો, સમય છે શાખ ઘડવાનો. યુ૦

“ સશિકાન્ત. ”

દિવ્ય કિશોરી.

નાવેલ.

પ્રકરણ ૧ હું.

ભયાનક ગુફા.

વિંહળ યુવક અસંખ્ય કષ્ટમાંથી પસાર થઈ એક ભયાનક ભોંયરાના દાર આગળ આવી પહોંચ્યો.

આ સ્વાશ્રયી પુરૂષે એક ક્ષણમાં જ વિચાર કીધો કે ભવિષ્યમાં પ્રાપ્ત થનાર સુખોનું સ્થાન રખેને આ ભોંયર જ હોય !

આ વિચાર બળે તેને ભોંયરાબણી આકર્ષણ કર્યું. આશ્ચર્યો આશક ઉતાવળે તેની અંદર પ્રવેશ્યો.

તેનું પ્રત્યેક ડગલું જેમ જેમ માર્ગ કાપતું ચાલ્યું તેમ તેમ યુવકને વિકટ માર્ગો દષ્ટિગોચર થવા લાગ્યા. હવે ભોંયરાએ ભયંકર ગુફાનું સ્વરૂપ કપડ્યું.

મહાન યોદ્ધાઓને પણ ભયભીત બનાવે એવી નિર્જન ગુફામાં ગિચારા કુમળા હૃદયના યુવકનું શું ગળું કે હિંમત ધરી શકે ?

હૃદયને આધાસન આપતો મુસાફર અવલોકન કરતો માર્ગવહન કરવા લાગ્યો.

ગુફાની બન્ને બાજુએ ગંજવર ઝાડી વચ્ચે વિકાળ પહાડો દબ્યમાન થતા હતા. ઝાડીએ ભવ્ય સ્વરૂપ ધર્યું હતું

એટલું જ નહિ પણ વાઘ, વર, સિંહ ને જંગલી વાનરો ઉપરાંત અન્ય હિંસક પ્રાણીઓને આશરો આપી ગુફાને વધારે બયાનક બનાવતી હતી.

આ'વા બિહામણ સ્થાનની વચ્ચે પહાડનાં ઝીણાં ઝીણાં ઝરડો વડે મ્હોટો થઇ મ્હોટાઇતો આડંબર કરતો એક નિર્મળ પાણીનો ઝરો વહ્યાં કરતો હતો. ના'ના ના'ના પત્યરો સાથે પાણીના અથડાવાથી થતો ખલખલાટ અને મંદમંદ પવન શિવાય યુવકને ખુશી થવા યોગ્ય આ સ્થળે કંઈજ ન હતું.

આ'વા રમણિય મિત્ર બયાનક સ્થાનમાં માણસની વસ્તી તો હોયજ શાની ? શું પ્રભુ ! હું અહીં એકલોજ ! એમને એમ વિચાર કરતાં યુવકે ધણું ભ્રમણ કર્યું. આખા દિવસની પંદર માઇલ જેટલી મુસાફરી તે કોઇ દિવસ બહાર નહિ નિકળેલા યુવકને ઓછી ન હતી.

હુધા કડકડીને લાગી હતી પણ કરે શું ? નજીક દેખાતું વન તો કંઈ આદાર લાયક જોવા ઉત્પન્ન કરવાને સમર્થ હતું. તે તો અગાધા મુસાફરને આશાની નોકામાં બેસાડી ભર દરિયે નિરાશાનાં મોઝાંમાં ફેંટી દેવાને જ બસ હતું.

આશાના સમુદ્રમાં ગોથાં ખાતો મુસાફર રાત્રી સમીપ આવી પહોંચ્યો. દિવસે પણ જેમાં પોચા હૃદયનો મનુષ્ય પળવાર નહિ રહી શકે એવી ભયંકર ગુફામાં નિશા થી રીતે ગુજરાય ! અને હૈમાં પસાર થનારને કેવાં અસહ્ય વિદ્યો મ્હેવાં પડે ! એ વિચારવાનું મ્હારા પ્રિય પાઠકને સોંપી હવે અન્ય દિશાએ વળવું ઉચીત ધાર્યું છે.

ભયંકર ગુફા અને હિંસક પ્રાણીઓની ભયભીત ગર્જનાઓ વચ્ચે પણ રાત્રી નિર્ગંભન કર્યા શિવાય છુટકોજ

નથી એમ ધારી ઝરા તટે થોડીક જમીન સાફ કરી એક કપડું પાથર્યું ને તે પર શયન કરવાનો વિચાર કરી યુવક સુઈ ગયો.

વિચારોના વમળમાં ગોથાં ખાતા મનને તે કેમે કરી સ્વસ્થ કરી શક્યો નહિ. ભવિષ્યની આશાઓના વિચારમાં આજી આજીની સ્થિતિનું જ્ઞાન જીલી ગયો, ને નીદ્રા દેવીએ પોતાના ખોળામાં લીધો.

થોડીક વાર નહિ થઈ હોય એટલામાં ત્રેને સ્વપ્ના-વસ્થા પ્રાપ્ત થઈ.

“ઝેર ઉતારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો.”

એ એકજ પુસ્તકમાં લગભગ પોણાબસે એવા દેશી અને ગામડામાં પણ મળી શકે તહેવા ઇલાજો દર્શાવ્યા છે કે જો તે જાતના ઝેરી પ્રાણીના કરડવાથી કે અશીષુ સોમલં ઇત્યાદી કાઠ પણ ઝેરી ચીજ ખાવામાં આવ્યાથી ચહેલું ઝેર તુરંતજ ઉતારી શકાય છે. અને ત્રેની કિંમત માત્ર ચાર આનાજ છે. પણ એક પરોપકારી સદ્ગૃહસ્થની મદદથી હાલ માત્ર “એ આના”ની પોરટની ટીકીટો નીચે શીરનામે ખીડી મોકલનારને તુર્ત મોકલી આપવામાં આવે છે.

વહેજો તેજ પહેજો ! હવે માત્ર થોડીજ નકલો શીત્રક માટે જ્યાં સુધી હશે ત્યાં સુધી નુકસાન થવાને બેધારી બચાવવામાં આવશે. તાકીદે લખો:—

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદાલ.

(ઉત્તર-ગુજરાત.)

પ્રકરણ ૨ જી.

સ્વપ્નાવસ્થા.

આ ભયંકર સ્થાનમાં સુતેલા યુવકને પ્રાપ્ત થયેલી નીંદ્રાવસ્થાએ સ્વપ્ન દ્વારા ત્રેને એક મનોહર ને રમણિય નગરમાં લાવી મૂક્યો. દ્વિતી દેખાતા ભવ્ય ને રંગભેરંગી ખંગલાઓ, દેવમંદિરના શિખર પરના સૂર્યમય કળશો પર ઉષાકાળનો સૂર્ય કિરણો દ્વારા પ્રકટાવી રહેલો મનોહર પ્રકાશ અને આનંદમય લાલ લલનાઓનાં યુગ્મોનો પ્રવાહ એ બધું જોતો જોતો તે એક વિશાળ સરોવરની તટે આવી ઉભો.

નિર્મળ જળાશયથી ત્રિપિકુમારો પ્રાતઃસધ્યાથી નિવૃત્ત થઈ ડાબા હાથમાં સ્ફટિકમણી તુલ્ય તેજોમય કમંડળ અને ખભાપર કૃષ્ણ મૃગચર્મથી શોભાયમાન સ્થિતિ સાથે જોતાપર અલ્પચર્ચનો ભાનુ પ્રકાશી રહ્યો છે ને ત્રેની શુભ નિશાની તરીકે દીર્ઘ શિખાઓ ફરફરી રહી છે, એવા પર્ણકુટી બણી જતા જણાતા હતા.

મુક્તાહારી હંસો ધણે દુર આહારની શોધમાં ફરતા કીડા કરતા હતા. પ્રવંચી જનોનો ચિતાર આપવાને ઠગ બગો એક ચિત્તે હરિ સ્મરણ કરતા હતા. અને તદુપરાંત બિન્ન બિન્ન બગો ઉવારે આનંદ કરતાં જણાતાં હતાં.

નજીકનો બાગ નોકરો સારસુદ કરી પુષ્પલતાઓને યોગ્ય કૃતિએ વાળવા માટે કુમળી ડાળીઓને વ્યવસ્થિત કરતા જણાતા હતા, સર્વત્ર છંટકાવ થઈ બાગની રમ્યતામાં વધારો થયેલો દશ્યમાન થતો હતો, સુગંધીક પુષ્પોની

મનોહર સુવાસ મંદમંદ વા'તો પવન ચોરી લઇ બાગાશ્રયી
લાલ લલનાઓને રંજન કરવામાં પરોપકારાર્થે ઉપયોગ કર
તો હતો. કુમળી કળીયો સૂર્ય પીતાને ભેટવા પ્લેઝાં મોઢાં
કરી હાસ્ય પ્રદર્શિત કરતી હતી. ચંદ્રનગરનો આ બાગ તે
એક ધનાઢય ગ્રહસ્થે લોકોપયોગી કાર્યોમાં વધારો કરનાર
શ્રેષ્ઠ કૃત્ય કર્યું હતું; તેઓથી તરફથીજ તેની વ્યવસ્થાનું
ખર્ચ પણ કરવામાં આવતું હતું.

સરોવર તટે સુંદર વસ્ત્રા ભુષિત યૌવનાઓ શીરે તેજો-
મય પાત્રોમાં જળ ભરી જાણે બાર વહનથી કરી લયકાતી

ભયંકર ધાડ !

નીતિ, ભક્તિ, શૃંગાર, વૈરાગ્ય અને અન્ય પરચુરણ બા-
બતો ઉપર અરરકારક ગઝલો અને ચાલુ જમાનાને અનુ-
કુળ અન્ય છેદોવડે “ કાવ્યચંદ્રોદય ” એ પુસ્તક એવું
લખાણું છે કે વાંચકોની આજે તંદના પર મ્હોટી ધાડ
પડી છે. તહેતું કારણકે આ પુસ્તકનાં મનોહર કાવ્યો એ
વખતને આનંદી બનાવવાને ઉત્તમ સાધન છે. તંમે પણ
ના મંગાવ્યું હાય તો જરૂર આજેજ મંગાવજો. કારણકે
સારા ગ્લેજ કાગળ અને ઉત્તમ છપાઇ છતાં માત્ર અઢી-
આનાની પોસ્ટની ટીકાટી બીડનારને તુર્ત મોકલવામાં
આવે છે.

શું તહમારા મનને આનંદી કરવાને માત્ર અઢી આના
બહુ મ્હોટી વાત છે? નહિજા! તહારે હાલને હાલ પત્ર લખો:-

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

ઉત્તર—ગુજરાત.)

હોય તેમ બ્રહ્મરી પરિવર્તનને હાથ વારિચીમાં હુઆરી દષ્ટ
યૌવનમદનાં દર્શન કરાવતી હતી.

આ સ્થિતિ નિવાળનાર યુવકે પણ આજ જળાશયાશ્રયે
સ્નાન સંખ્યા અને ષટ્કર્મથી નિવૃત્ત થવાનો ઇરાદો કરી
સરોવર તટે યોગ્ય સ્થળે જઈ મૂકામ મ્યો.

અલ્પચર્ચાશ્રયો પ્રવૃત્તિત અને તેજોમય અંગને ઢાંકી દેઈ
કૃત્તંગતાનું કંઠક લગાડતાં હોઈ તેવાં કૃત્તંગ પશુઓ ને શ્વેત
વસ્ત્રોને શિક્ષા કરી ધરતી હોય તહેમ એક પછી એક
ઉતારી મ્યુનીંગીપાલીંગીના કાનસને સગમાવવા નિસંગ્ણી
મૂકવા સાર ચોટેલા લોહાના દાંડાપર બરાવવા લાગ્યો દિશા
ઘાતલુથી નિવૃત્ત થઈ સ્નાનાથે સરોવર તટે આવી ઉભો.

પ્રતાપી લાનુનાં તેજોમય કિરણો એક ખીજની સ્પર્ધામાં
આગળ વંચવાની દિક્ષ્યાલ્પમાં રોકાયલાં હોય તહેમ નિર્મળ
જળાશયમાં આમ તેમ કુદી રહ્યાં હતાં. આ કિરણો સાથે
યુવકના ઉજળતા વિચારોની સરખામણી કરી શકાતી હતી.
મત્સ્યોની ગમ્મત અને સૂર્ય કિરણોનો પ્રાથ તેનો સંધી
થતાં કંઈ અવનવો આનંદ અનુભવાતો હતો; પ્રભાતના
રંજનીય પવન વડે ઉત્પન્ન થતી પાણીની ક્ષણિક દહેરો
તેલાંજ ઉત્પન્ન થઈ તેલાંજ છંદગી પુરી કરી સાર પવાલ
ચલાવી સૌંસારી સંપાને સ્વપાય મનનારને કેતમ બોધ
આપતી નજરે આતની હતી.

આજે યાત્રાનો દિવસ હતો સરોવરની ઘોટેકજા છેટે
આવેલા ચારેશ્વર મહાદેવનાં મહાદે મેળો બરાવાની તૈયા-
રીઓ થઈ રહી હતી. સરોવર તટે વેપારીઓ પોતાની દુકા-
નનું સ્થળ નક્કી કરવાને ખીટા મારી નિશાનીઓ કરતા
જણતા હતા. પ્રભાત સમયે ઉદ્ભવતા અવર્ણનીય આનં-
દમાં દેવસ્થાનમાંથી ઉત્પન્ન થતો ધ્વની વધારે આકર્ષક હતો
સંગીતનો શોખી મુસાફર આ સવળા આનંદોમાં નહાવાનું
વિસારે મૂકી દિવ્ય સ્વરે ગાન કરવા લાગ્યો.

એક યાચના !

—૧૬૬—

ગઝલ.

કરું હું જે અરે મસ્તી, ખિરાધર તું ખતાવીદ;
 થતું જેને થવા દઇને, કમા કર માં સતાવીદ. ટેક,
 ખિરાધર તું ખતાવીદ, કયા પથે જવું મારે;
 ડકાતો હું થકી દુનિયાં, કયો યોગી થવું મારે—કરું
 વિકારીમાં વિકારી હું, થનો સંગે જતો જ્યારે;
 વિના સંગે કરું કયાં હું ? વિકારી ના થતો ત્યારે?
 ભલે આવી મળે તો એ ! ઘણા ચંગી અને ભંગી;
 મને દેજે રૂઠી પ્રતિ, તથાપી ના થવા સંગી—કરું.
 પ્રભુ દેજે મને આવી, કરું મસ્તી સદા તુથી;
 ખુશિ પ્રતિ ખુજાવીદ, થવા સંગી ચહું તુથી—કરું.

વળી પૂનઃ સ્નાન કિયાની યાદ આવી. યુવક જળાશયમાં
 પ્રવેશ્યો અને વળી ફરી મત્સ્ય કોડા અને ઉવારા પરની
 યુક્ત રહેલી મેંદીની વાડ જોવાને મન આદર્યાયું.

યુવક આ બધી જો એટલે કરતો હતો તે એક નવ-

સ્વજાતિ હિતેચ્છુ “ ઔદિચ્ય જીવન ” માસિક કહે છે
 કે “ કાવ્યચંદ્રોદય ” એ ચોપડીમાંનાં કેટલાંક કાવ્યો
 કંઈક રાખીને ગાવા યોગ્ય છે. ”

કિંમત માત્ર એ આના તાજીદે લખો:—

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદાલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત.)

યૌવન બાળાની દ્રષ્ટીએ પડયું હતું ને તે તરફ તે એકી નજરે જોયાં કરતી હતી.

આ હકીકતની યુવકને અત્યારે કંઈ પણ ખબરજ નહતી. સ્નાન સંખ્યાથી નિવૃત્ત થતાં સુધી બાળાએ તો ત્યાંજ જોયા કીધું.

યુવક નગર પ્રતિ જવાને તૈયાર થયો, અને ગમન કર્યું. બાળા ધડકતા હૃદયે સૂર્યમય તેજયુક્ત જળપાત્રો ભરી ધર ભણી જવાને તૈયાર થઈ.

વેગજેથી અવાજ સંભળાયો. સખી ચંદ્રપ્રભા ! અશ્રી જરા થોભતો ખરી ! હવે મારે થોડીજ વાર છે; પેલી કાન્તા પાણી ભરીલે એટલે આપણે બન્ને સાથેજ જઈએ.

ચન્દ્રપ્રભાએ તો કંઈએ ન ગણકાર્યું, જાણે સંભળ્યું જ નથી એમ કહી ઉતાવળે ચાલી નીકળી.

આ અપરિચિત સુંદરીને જ્યાંથી યુવકે જોઈ ત્યાંથી જ લેના સ્નેહાંદોલનોના દોરડાંની મજબુત ગઠિ બંધાતા લાગ્યો. લેનો ચપગ નેત્રાવરોધ, તરણ અંબુજની સ્પર્શ, સુંદર વસ્ત્રાભુષિતાવસ્થા, મનોહર કાન્તિ, અને ધીમી ધીમી આકર્ષક ચાલ એ જોટલું વશીકરણ હતું લેના કરતં આશ્ચર્ય બાળાના ઉભરાઈ જતા પ્રેમનું દર્શન કુંકુમ વર્ણુરક્ત ગાલમાં સંતાર્ધ રહેલો રિમત હાસ્ય એ વધારે હૃદયને ઉંચું નીચું કરી નાખે તેવો હતો.

હાસ્ય ને બ્રહ્મીના ફરફરાટ વચ્ચે કંઈ પ્રભ કરતા જતી હોય તેવી વિચારમસ્ત બાળાનો ચરમાંગ સ્વભાવ તેમ કરતાં ખાળતો હતો.

આ કૃષોદરીને જોતાંજ અપરિચિત યુવક લેના સૌંદર્ય સાગરમાંજ ડુબી ગયો. અને પ્રેમ મદીરાનો કેફ ગોથાં ખવડાવવા લાગ્યો.

પ્રેમ મદિરાના પાન કરેલાં બન્ને ફેદીઓને ઇચ્છીત વસ્તુ પ્રાપ્ત થતાં સુધી સ્નેહાદોલનોના દોરડે એવાં બાંધવામાં આવ્યાં છે કે વિચારમાં ને વિચારમાં છુટા પડવા સમય આવ્યો પણ ઉભય પૈકી એકે જણાથી કંઈ પણ સંદોહચાર થઈ શક્યો નહિ.

આખરે નિરૂપાયે માર્ગ વહન કરતી બાળા ઘેર પહોંચી; પણ સ્નેહાળ અંતઃકરણુતો અપરિચિત યુવકની પાછળજ ભગ્યાં કરતું હતું.

સ્નેહ મદીરાનું પાન કરેલો ફેરી મુસાફર આમ તેમ રટન કરતો એક નિર્જન ધર્મશાળામાં જઈ પહોંચ્યો.

ધર્મશાળા સાર્વજનિક હતી પણ ત્હેની વ્યવસ્થા બે-ધએ તેવી સારી ન હતી. તે શહેરની છેક છેલ્લી બાળુમાં હતી તેમજ ઉતારઓને સામાન વગેરે સાચવવાને પાસે બેસી રહેવું પડે તેવું ખુલ્લું મકાન હતું.

માનવંતુ રાજીંદુ પેપર “અમદાવાદ સમાચાર” કહે છે કે “ઊર ઉતારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો” ઉપરના નામની ચોપડી અમોને મળી છે તે બેતાં જણાય છે કે તેના કર્તા નાંદોલના બ્રાહ્મ-શંકરલાલ મગનલાલ છે અને તેમાં લખેલા વિષયો ઘણાખરા ધર ઉપયોગી છે. અને તે વિષે ફેટલાક જણ તરફથી “ઘણા સારા” અભિપ્રાયો મળેલા છે. જે કે પુસ્તકની કિંમત ચાર આના રાખવામાં આવી છે તે પુસ્તક બેતાં ઘણી બારે જણાય છે; પરંતુ તેમાં લખેલા ઉપાયોનો અનુભવ મેળવતાં લીધેલો શ્રમ બેતાં ઘણી જણાતી નથી.

કિંમત માત્ર બે આના તાકીદે લખો:—

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત.)

યુવકે તહેમાં પ્રવેશ કર્યો અને થોડીક જગા સાફ કરી. હાથમાંનો અલ્પ સરસામાન નીચે મૂક્યો, તે સાથે લાવેલ ખાતા વડે ઘુવા તૃપ્ત કરી.

મધ્યાન્હનો વખત વાંચન અધ્યયનમાં ગુળર્યો. યુવક-ને આ વખતે પાશ્ચિમીય વિદ્યાનેતાં ઉપયોગી વચનો વાદ આવવા લાગ્યાં.

—ત્યારે કોઈ પણ પુસ્તક હું પહેલ વાંચે તો વાંચું છું ત્યારે મને એક નવો મિત્ર સંપાદન કરતા જેલું થાય છે, અને કોઈ પણ વાંચી ગયેલું પુસ્તક હું ફરીને વાંચું છું, ત્યારે એક જુના મિત્રને મળવા જેટલો મને આનંદ થાય છે.”

ગોલ્ડસ્મીથ.

—વાંચ્યાથી એક માણસ જાતી થાય છે, વાતચિતથી એક માણસ હાજરજવાળી થાય છે, અને લખવાથી એક માણસ ચોક્કસ થાય છે.

લોર્ડ બેકન.

—સારાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ ખુદ યુનિવર્સિટી છે.

કાર્લાઈલ.

—આપણે એકલા અને ઉદાસ હોઈએ ત્યારે ગ્રંથો આપણું સમાધાન કરે છે અને આપણા જીવનથી આપણને કંટાળી જવા દેતા નથી. મનુષ્યના પ્રમાદનું અને જન્મ-અંધનનું વિસ્મરણ કરાવે છે. આપણી ચિંતા દૂર કરે છે. ક્રોધાદિ વૃત્તિનું શમન કરે છે અને નિરાશાને નષ્ટ કરવામાં સહાય કરે છે.

જેરામી ટેલર.

વાંચન અધ્યયન તો જુવાનીનું જીવન છે, વૃદ્ધાવસ્થાનો સુખ હેતુ છે, સમૃદ્ધિની શોધ છે, વિપત્તિનું વિશ્રામ ઠામ છે

તથા વિનોદ છે. આપણે ઘેર હોમએ છીએ ત્યારે તે આ-
નંદ આપે છે, અને પરદેશમાં કંઈ બોળરૂપ થઈ પડતું
નથી. આપણી રાત્રી ઝટ પસાર કરાવી દે છે. સીસરો.

જે પુસ્તકો પર પ્રેમ કરે છે તેને વિશ્વાસુ મિત્રોની, હન-
કર ઉપદેશોની, આનંદી અંગંચીઓની અને શાન્તવન કન્યાર

પ્રતિષ્ઠિત માસિક “ચંદ્ર-પ્રકાશ” કહે છે કે “ઝેર
ઉતારવાના તત્કાલિક ઉપાયો” એ લઘુ પુસ્તકમાં
સાપ, વીંછી, કુતરું શિયાળ વગેરે બીજાં કેટલાંક ઝેરી
જનવરોના કાઢને કરડવાથી ઝેર ચઢ્યું હોય તો તે ઉતા-
રવાના ઉપાયો સમાવવામાં આવ્યા છે. વળી તે સાથે
સોમલ, પારો, હરતાલ, અરીણ, વગેરે ઝેરી પદાર્થો ખવાઈ
જવાથી ઝેર ચઢ્યું હોય તો તે ઉતારવાના ઉપાયો પણ
તેમાં સમાવેલા છે. અકસ્માત વેળાએ આવી પુસ્તક પોતા-
ની પાસે હોય તો તે વખત ધણુંજ ઉપયોગી થઈ પડે છે,
એટલુંજ નહિ પણ એવો અકસ્માત થતાં વૈદ ડોક્ટરને
આવતાં વાર લાગે તે દરમિયાનમાં પણ જે તે ઝેર ઉતાર-
વાના ઉપાયો કરવામાં આવે તો તે પણ ઘણા લાભ કર-
નાર થઈ પડે છે, કેમકે ઝેરનું લેહી સાથે મિશ્રણ થવા
પહેલાંજ જે તેના ઉપાયો કરવામાં આવે તો તેનું પરિ-
ણામ ઘણું સારું આવે છે. અને આમ હોવાથી દરેક
મનુષ્યે આ પુસ્તક પોતાની પાસે રાખવું જોઈએ; અને
“ઉતાર પ્રતિવાળા ધાર્મિક ગૃહસ્થોએ તેને પોતાની
પદ્મથી લેઈ છુટથી વહેંચવું જોઈએ.”

કિંમત માત્ર બે આના તાકીદે લખો:—

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત-)

પુરોની કદી જરૂર પડતી નથી. અભ્યાસથી, વાંચનથી, અને મનનથી સર્વ કાળમાં ને સર્વ અવસ્થામાં હરેક મનુષ્યને તેના વડે મન રંજન કરવાનું બની શકે છે. બેરો.

જો મને હિન્દુસ્તાનની સંપત્તિ આપવાને કોઇ કહે તો પણ હું મારો વાંચનનો છંદ કોઇને તેના બદલામાં આપું જ નહિ. ગીબન.

યુવકના હૃદયમાં ઉપજા ઉદ્ગારો પ્રવેશ્યા હતા ત્યારથી તે બહાર ગામ જાય ત્યારે પણ પ્રસિદ્ધ લેખક સીસરોના મત પ્રમાણે એકાદ ઉત્તમ ગ્રંથ સાથે રાખતો, તેથી આ'વા આકર્ષિત પ્રસંગે મનરંજન કરવાનું ઠીક થઇ પડતું. આજે ચાર વાગતા સુધી વાંચન અધ્યયન કર્યું.

સ્નેહ ઉંચું જોયું તો કોઇ વટેમાર્ગી દંપતીનું જોડું ધમંશાળામાં આવતું જણાયું. આ જ વખતે યુવકને પૂર્વોક્ત યુવતી યાદ આવી.

ચિંતામસ્ત સ્થિતિ શરૂ થઈ. તેથી મુક્ત થવાને યુવક ઉઠ્યો અને પ્રજાતે જોયેલો બાગ સાંભરી આવ્યો. ને તે બાગી જવાને સાથેના અદ્ય સરસામાનનો નજીકના દેવ મંદિરના પુજારી સાથે બંદોબસ્ત કરી ત્યાં જવાને નિકળ્યો.

મનોહર બાગે જઇ પહોંચ્યો.

સ્ફટિકમણીપુલ્ય તેજોમય આરસપહાણુમાંથી કાતરી કહાડેલી કોઇ કોઇ વિચિત્ર રચનાઓના ફૂઆત વડે ઘેરેલી ઠંડી હવા બેન્યાશ્રયી યુગલોને રંજન કરવાને મંદમંદ મતીએ વહી રહી હતી, પુષ્પલતાઓ દિવસના અસહ્ય તાપથી શ્રમીત સ્થિતિમાં બાગાશ્રયી જનોને વંદન કરતી જણાતી હતી, પુષ્પલતાઓના સંમેલનથી થયેલી ગુફાઓ ગાંધર્વવધુત્વ ધરાવતાં પ્રેમી યુગલોને આશ્રયસ્થાન હોય

તેમ ત્યાં અત્ર તત્ર ભ્રમણ કરતાં લાલ લલનાઓની ચક્ષુ-
સંકળના ઉપરથી ખુલ્લું જણાઇ આવતું હતું, અસ્ત થતા
સૂર્યનાં કિરણો કુમળા હોડવાના જીવન પ્રવાહથી વહી જતી
પાણીની નીકા ઉપર પડી રમ્ય દેખાવ આપતાં હતાં અને
હમણાંજ સર્વત્ર પાણીનો છંટકાવ થઇ રહ્યો હતો.

અહસ્થેની ગાડીઓના ઘોડા સુરપાટ દોડ્યા આવતા
હતા, પણ દરવાજા આગળ આવી અચકી જવું પડતું હતું.
ઘોડાગાડી મોટર ઇન્જિન વાહનોને બાગમાં પ્રવેશવાનો તેના

વડોદરાથી પ્રેજિડેન્ટ રા. રા. મગનલાલ કીરપારામ
ઠાકર લખે છે કે:-“મેશક દરેક ગૃહસ્થે ઝેર ઉતારવાના
તાત્કાલિક ઉપાયો” એ પુસ્તકની એકેકી નકલ ખરીદી
પાસે રાખવા લાયક છે. ને તેમાં બતાવેલા ધણીખરા ઇ-
લાજો અકસીર છે. ઇન્જિન.

નાનાવાડાથી પંડિત પુનરામ ગંગારામ લખે છે કે:-
“એ પુસ્તકના ધણી ખરા ઇલાજો ખરાજ હોવાની મહારી
ખાત્રી થઇ છે.

લોદ્રાથી નાયબ પ્રેજિડેન્ટ રા. રા. રવિશંકર ઠાણીલાલ
લખે છે કે:-“ઝેર ઉતારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો એ
પુસ્તકમાં બતાવેલા ઉપાયો સારા ને સરળ બતાવેલા હોવા
ઉપરાંત તે જીવ કિંમતે મળી શકતા હોઇ તેનાથી ઝેર
તુરંત ઉતરે તેવા છે. તેથી આ પુસ્તક જોઇ અમે ધણીજ
ખુશી થયા છીએ.

કિંમત માત્ર “બે આના” મંગાવવા લખો:

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત,)

માલીક તરફથી પ્રતીબંધ હતો. સંખ્યાબંધ યુવાનો, યુવતીઓ અને લાંબી ચાંચવાળી પાઘડીવાળા લુવાણા ગ્રહસ્થાનાં ટોળેટોળાં બાગમાં ઠેર ઠેર જણાતાં હતાં, દરેકજ કરતાં આજે કંઈ વધારે બીડ હોવી જોઈએ એમ આજે મેળાનો દિવસ હોવાથી અનુમાન કરવું પડતું હતું.

સર્વત્ર આનંદમયજ સ્થળ હતું.

જો કોઈ સ્થળે હૃદય બેઠક ચિંતાનો છાડવો અંદર ને અંદર બળ્યા કરતો હોય તો તે હમણાંજ આ બાગનું નિરિક્ષણ કરવાને આવેલો યુવક હતો. તેનું ચિત્ત જુદીજ દિશા તરફ હતું. દરવાજા બહારી એકી નજરે તે જોઈ રહ્યો હતો. સમજે રટન કરતી યૌવનાઓમાં તેનું રનેહયુગ્મ્યક ક્યાંય પણ નજરે આવતું ન હતું.

હવા ખાવા ગયલા શોખીનોને હવે પાછા વળવાનો વખત થયો છે, એમ સૂચના કરવાને લાંબા હાથ વડે આમંત્રણ કરતી હોય એવી દેવમંદિરોની દીર્ઘ ધ્વજાઓ આમ તેમ ફરકતી હતી, તે જોવા જતાં વહી જતા વખતનું ભાન થવા લાગ્યું. ચિંતાગ્રસ્ત સ્થિતિથી મુક્ત થવાને ફાંફાં મારતા યુવકે ધીમે સ્વરે ગાન શરૂ કર્યું.

ગાઝલ.

પ્રભુનો પ્રેમ પડછાયો, ભલી શક્તિ ગળાવે છે;
ગળાવી ને નથી રે'તો, પુરી ભક્તિ ભળાવે છે. ટેક
ભલી એ ગર્જના ભારે, કદી ના હામ તું હાડે;
જુરી વૃત્તિ તળાવે છે, પુરી ભક્તિ ભળાવે છે. પ્રભુ.
નિચોવીને વિચારોને, મુકાવીને કુચારોને;
અમીકુ પી બતાવે છે, પુરી ભક્તિ ભળાવે છે. પ્રભુ.
વિચારો સાફ સુઝે છે, અરીનો હાથ ધુણે છે;
ભલા ભકતો નચાવે છે, પુરી ભક્તિ ભળાવે છે. પ્રભુ.

ભલે આવી પડે કળે, ભલે મિત્રો થતા હુળે;
ભલું ભાવી બતાવે છે, પુરી ભક્તિ ભજવે છે. પ્રભુ.

ભટકતા હૃદયને આથી સંતોષ વળ્યો નહિ. તેથી હવે
સ્વસ્થાને પહોંચવું જોઈએ એવા ઈરાદાથી આ યુવક તૈયાર
થવા જતો હતો; એટલામાં કોઈ ચિંતાગ્રસ્ત અબળા કે
જેના દર્શનાર્થે આ યુવક ઉત્સુક હતો, તેનું આવવું થતું
હોય તેવું જણાયું, અને નજીક થઈને જનારી તેજ છે તેવી
ખાત્રી થઈ.

મુઠાવસ્થાએ ચાલ્યા જવાનું કારણ યુવક પહેલાં તો
કંઈએ સમજ્યો નહિ; પણ જ્યારે સામેના જોન્ય ઉપર
વાર્તાલાપ કરતાં મનુષ્યોને ધરબણી વિદાય થયલાં જોયાં
ત્યારે તે ત્યાંથી ઉઠ્યો અને યુવતીને જે બાજુ જતો

સાદ્રા મહિકાંઠા પોલીટીકલ એજન્સીના રેકર્ડ ક્લાર્ક
મી. એસ. એમ. વ્યાસ લખે છે કે:—“ એર ઉતારવાના તા-
ત્કાલિક ઉપાયો.” આ નામનું આપનું મનુષ્યના સંરક્ષ-
ણાર્થે રચાએલું પુસ્તક મહે વાંચ્યું છે. આવાં પુસ્તકોની
હયાતી ઘણાજ ઓછા બદકે નહિ જેવા પ્રમાણમાં હોવાથી
આ પુસ્તક સર્વને સરખી રીતે ઉપયોગી થઈ પડશે. એમ
મારું માનવું છે. આશા છે કે આપની લીધેલી મહેનતનો
બદલો આ પુસ્તકથી જન સમાજને પડેલી ખરેખરી વૈદ્ય-
કીય ખોટ પુરી પડતી હોવાથી વધુ નકલો ખપી આપને
મળશેજી !

માત્ર એ આનાની પોસ્ટની ટીકાકા બીડી મંગાવવા લખે:—
કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત.)

જોઈ હતી ત્યાં જવાને ઉશ્કેરાયો અને જઈ પહોંચ્યો.

એક નિર્જન બેન્ચ પર બેઠેલી યૌવના ખોવાયેલું રત્ન હાથ આંચું હોય તેમ આનંદ સાથે ઉભી થઈ અને પધારો મહાશય ! એ શબ્દો વડે સ્વાગત કર્યું.

યુવકે ધર્મશાળામાં મૂકામ કર્યો છે તે વિચાર જણ્યા પછી—“આપના જેવા સુકોમળ હૃદયના સર્જનને નિર્જન ધર્મશાળામાં અને કઠણ શય્યામાં રાત્રી ગુળસ્વાનો વિચાર કરતા સ્ત્રીબાળી કયા પાપાણુ જેવા હૃદયના મનુષ્યને પણ ભાગણી નહિ થાય ! એ શબ્દો વડે યુવતીએ વાર્તાલાપ શરૂ કર્યો.

ઉભયનાં સ્નેહાંદોલનોએ આનંદમસ્તી મચાવી મૂકી. વખત ધણો થોડો છે અને મારે વહેલાં ઘેર જઈ પહોંચવું જોઈએ એ વિચારે અલ્પ શબ્દોચ્ચાર વડે ધારેલો આશય પાર પાડવાની ઉર્મીએ ટુંકાણુમાં યુવતી માત્ર એટલુંજ બોલી કે આપનો સાનંદ પરિચય કે જે સ્નેહા-કર્ષણ કરી રહ્યો છે તે વડે બોલવાની હિંમત ધરું છું કે “આજની પરાજિત આ પામરની સ્વિકારી આભારી કરશે ” તો મ્હોટી મહેરબાની થશે.

“મ્હારું ઘર દિવસે વિખુટા પડેલા ખાંચામાં સામેજ છે ને ત્યાં આવવાને આપને કોઈપણ પ્રકારનો વાંધો નથી. આઠેક વાગતાના સુમારે “હું એક અજણો મુસાફર છું અને આજની રાત અહીં રહેવા પ્રમ્ત રાખું છું. એટલાજ શબ્દો ” વડે ત્યાં આવી આતિથ્ય સ્વિકારાવવાને માગણી કરશે કે તુર્તજ હું રાહ જોઈ રહીશ કે તે માગણી મા'રા વડેજ પૂરી પાડી અન્ય વાર્તાલાપ અનુકૂળ ટાંપમે કરીશું.”

એ શબ્દો ઉચ્ચારાયા પછી દિન મુખમુદ્રા વડે યાચના કરતી જણાઇ. આ શબ્દો એવી રીતે ઉચ્ચારાયા હતા કે જેણે અપરિચિત યુવકને લુબ્ધ કરી નાંખ્યો હતો. તેનાજ પ્રતાપે તે ના પાડી શક્યોજ નહિ.

આ પછી બન્ને વિખુટા પડ્યાં.

અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ ચતુ માનવંતુ પેપર “પ્રજાબંધુ” લખે છે કે:—“ઝેર ઉતારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો” આ માત્ર ૪૦ પૃષ્ઠની એક નાની ચોપડી છે, પરંતુ તેની ઉપ-યોગિતા ધણી મોટી છે. જૂઠાં જૂઠાં જનવરોના કરડવાથી અથવા શુદ્ધચુકથી કાંઈ ખાવાને લીધે જે ઝેર ચઢે છે તેના નિવારણના ધણાજ રહેલા અને ધરમથ્યુ ઉપાયો તેમાં દર્દી-વવામાં આવેલા છે. સાપ, કુતરં, શિયાળ, વીંછી, ઉંદર, કાનખજુરો, ગરોળી અને મધમાખ કરડવાથી તથા અશીણ, ત્રાંખાનો કાટ, પારો, હરતાલ, સોમલ, ધંતુરો તથા વછ-નામ ખાવાથી ચડતા ઝેરના ઉપાયો તેમાં આપેલા છે. સ-ધળા ઉપાયો દેશી અને જંગલી વનસ્પતિઓનાજ છે. અને તેમાંની કેટલીક વનસ્પતિઓ દુષ્પ્રાપ્ય પણ જણાય છે, તો-પણ ખીજ કેટલાક સહેલા ઉપાયોથી કામ ચઢાવી શકાય છે. આવા ઉપાયોથી ધણીવાર ગામડાના લોકો તેવા અક-સ્માતોથી તથા નુકશાનોમાંથી બચીજવા પામે છે આવા ઉપાયોનો પ્રજામાં વધારે ફેલાવો કરવા માટે આ ચો-પડી નાંદોલ નિવાસી મી. શંકરલાલ મગનલાલ વ્યાસે બહાર પાડી છે.

કિંમત ફક્ત બે આના આહુક થવા તાકીદે લખો:—

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત.)

મુઠ્ઠર ટાઇમે પોતાની પાસેનો અલ્પ સરસામાન લઇ ઠેરઠેલા સ્થાને યુવક જઇ પહોંચ્યો. દિન વાણી વડે ઉઝ્યા-રવા લાગ્યો કે “ હું એક અમળ્યો મુસાફર છું ને આ-જની રાત્રી અહીં રહેવા ઇચ્છા રાખું છું ” આ પછી પણ તે કંઈક બોલવા જતો હતો; પણ એટલામાંજ આ-શક યૌવના બોલી ઉઠી-પધારો મહાશય! આ ઘર આપનુંજ છે.

આટલું કહી તુર્તજ ઘરમાં જઇ અને તેનાં વૃદ્ધ માતુ-શ્રીની આજ્ઞા મેળવી સ્વાગત સ્વિકાર્યું. અને પરાણા તરીકે તેમને શેતરંજી પાથરી આપી પાનનો દાખડો લાવી તેમની આગળ મૂક્યો અને જળપાત્ર ભરી લાવી.

વૃદ્ધ ડોશીએ પણ સારો સત્કાર કર્યો. યોગ્ય કાળે તેમને જમવા માટે તૈયાર થવા સૂચવ્યું પણ પ્રત્યુત્તર મળ્યો કે હમણાંજ ધર્મશાળામાં મ્હેં જાતું ખાધું છે, અને તેથી હું લગારે ભુખ્યો નથી. વિના ભુખે ખાકું તો મહારી તન્દુ-રસ્તી બગડે છત્યાદી શબ્દો વડે નાજ પાડ્યા કરી. માત્ર શબ્દો અતિથય સ્વિકાર્યું.

થોડીક વાર થઇ એટલામાં વૃદ્ધ ડોશીએ ઉઝ્યાર્યું, બેન ચંદ્રપ્રભા ! એમને સુવા માટે માંડવીમાં પત્રંગ છે તે સાફ કરી પાથર, અને તેમને પાણી વગેરે જે જોઇએ તે ભરી આપી; ચાલ હવે આપણે બન્ને સુઇ જઇએ. હવે ઘણી રાત્રી વીતી ગઇ છે.

હા, માજી ! ચંદ્રપ્રભાએ ઉઝ્યાર્યું.

તુર્તજ ઉઠી સઘળા તૈયારી તાકીદથી કરી નાંખી. જળ-પાત્ર ભરી લાવી પત્રંગ નીચે મૂકતાં શર્મિષ્ઠાવસ્થામાં કંઈક ધીમે ધીમે ઉઝ્યારતી ગઇ કે “ કેટલીક વાર સંગીતનો શોખ પુરો પાડે છેવે અવાજ આ ઝુનામાંથી પ્રકટ થાય છે.”

માત્ર એટલું જ ખોલી તે ચાલી ગઇ.

માજીની રજા લેઇ અભ્યાસ કરવાને જ્ઞાને મેડે સુધ રહેવા પ્રયાણ કર્યું.

ચંદ્રપ્રભાના ગુઠ શબ્દોએ કંઈક માર્મિક શબ્દોચ્ચાર કરવાને યુવકને ઉશ્કેર્યો. ને લેનાજ પ્રતાપે યુવતી જ્યારે પક્ષમ નજીક થઇ મેડે જવા જતી હતી ત્યારે કરણ સ્વરે ઉચ્ચાર્યો કે “ પ્રભાતમાં ઉઠી મહારે ધણે દુર જવું છે અને દિવસે તાપ પુષ્કળ પડે છે માટે વહેલાં ઉઠવું જોઇએ; તેથી પૂછવાની જરૂર પડે છે કે વાર ! આજે ચન્દ્રોદય ક્યારે થશે ? ” આ વાક્યનો ગુઠ મર્મ મહારા પ્રિય પાઠકોને વિચારવાનું સોંપી લેખક આગળ લેખની ચલાવતાં કહે છે કે:-

યુવકના આ પ્રશ્નનો ગુહ્યાર્થ યુવતી સમજી અને તેણે પણ એવોજ તાજુખીબર્યો જવાબ આપ્યો કે, “ વળી આઠમને દિવસે જ્યારે દુનિયા નીંદ્રાદેવિના ખોળામાં માથું મૂકી ઝુલે છે. ત્યારે પ્રભા લેનું સ્નેહ પ્રતિબિમ્બ દર્શાવે છે.”

વિશ્વવિખ્યાત “ લાંગ્યોદય ” માસિક કહે છે કે:- “ ઝેર ઉતારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો ” આ પુસ્તકમાં ખતાવેલા ધણાક ઉપાયો ઝેર ઉતારવામાં અકસિર જણાય છે. આ'વું પુસ્તક ઘરમાં રાખવાથી કોઇ વખત ધણું ઉપયોગી થઇ પડે છે.

મવાર લાયબ્રેરીના સેક્રેટરી, કેળવણી માસિક, શુદ્ધિપ્રભા માસિક વગેરેએ પણ આવાજ ઉદ્ગારો કહાડ્યા છે. ગ્રાહક થવા લખો. કિંમત માત્ર બે આના.

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદોલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત.)

વાંચક ! યુવકના પ્રશ્નનો યોગ્ય ઉત્તર પણ ઉપરનાજ શબ્દો વડે સમજાવ્યો. હવે યુવક વધારે આશ્ચર્ય સ્થિતિમાં સપડાયો ને યુવતિ ચાલી ગઈ.

યુવકના આકર્ષણીક પ્રેમી કંટકોએ ત્રેને ઉંઘવા દીધી નહિ. અહીં યુવક પણ તેજ સ્થિતિમાં જીનાના દાર સ્લામું એકી નજરે નિહાળી રહ્યો હતો. આમ તેમ પાસાં ફેરવતાં વહીજતા વખતનું જાન રહ્યું નહિ.

બરાબર એકનો ટકોરો થયો. જીનાનાં દાર વિના ખડ-ખડાટે ઉઘડતાં જણાયાં.

આશ્ચર્ય યુવાને પાસું બદલ્યું, ઉપરોક્ત યુવતિ લજ્જિતાવસ્થામાં ઉભેલી બાળી.

ધીમેથી બોલતી જણાઈ કે “પ્રિયતમે ! કંઈ ખાનગી કાર્ય સાર આપની જરૂર પડી છે; તો જરા મેડે પધારી આભારી કરશો; એજ આશાએ આટલી મોડી રાત્રીએ અહીં પ્રયાણ કરવામાં આવ્યું છે. એટલું બોલી નીચે મોઢે ઉભી રહી.

તુર્તજ યુવક ઉભો થયો ને તેની આગળ ધીમે ધીમે મેડે ગયો.

અહીં ખાસ પ્રાર્થના શયનગૃહમાં જોઈતી ચીજો શણ-ગારાયેલી જોઈ. પલંગ પર બેસવા આજીજ કરી પાનનું ખીકુ તુર્તજ તૈયાર કર્યું.

“પ્રાર્થના ! આ ખીકુ તો હું પોતેજ આપના મુખ કમળમાં મૂકી કૃતાર્થ થઈશ,” એ શબ્દોથી લાલ લલના વચ્ચે રોહસૂર્યનાં કિરણો ફેંકાવા લાગ્યાં.

પ્રિયતમે ! આપની સરોવર જળ કીડાનું દર્શન, માર્ગનો મેળાપ, ખાગમાં થયેલો વાર્તાલાપ અને મને મેડા ઉપર આવતી વખત અંદરદર્શનના ગુહ્યાર્થમાં અંદરપ્રભા હું

પોતેજ કચ્છારે આપત્રીને ભેટીશ એ શબ્દોએજ સંપૂર્ણ આશ્વસ્ય થઈ આવડ્યું બોલવાને હિંમત ધરી શકીછું.

“આપનું લગ્ન થયું છે?” ચંદ્રપ્રભા બોલી.

“પ્રિયતમે કહેવાને હજી હું સમર્થ થયો નથી છતાં મોહકર્ષણથી ગુંથાઈ કહેવાની જરૂર પડે છે કે પ્રિય! હજી આરંભ લગ્ન થયું નથી.” યુવકે પ્રત્યુત્તર વાળ્યો.

“હજી આપનું લગ્ન થયું નથી!!!” એ શબ્દો સાંભળી કોળી આંખમાં આંસુ નહિ આવે?? ચંદ્રપ્રભા ગદગદ કંઠે બોલી.

“હું પણ અધીગના થવાને હજી ભાગ્યશાળી બની નથી” એ શબ્દો પણ તહેજેજ વધારામાં ઉચ્ચાર્યા અને મારા ચટાકો!

ચટાકો!!

ચટાકો!!!

નવરત્ન ચટની!

—+—

મુરખાવાળાનો ચટાકો! ખરીદો અને નિરોગી થાઓ!
એક વાતની ખામી હતી તે હવે પુરી થઈ છે!

અમદાવાદમાં એક બે જગાએ ચટણીઓ વેચાય છે, પણ ધર્મની અડચણને લીધે હિંદુભાઈઓ તે ખરીદી શકતા નથી. તેથી અમે ખ.સ વૈદકશાસ્ત્ર પ્રમાણે ઉંચી જાતના તેજના અને પુષ્ટિકારક પદાર્થો નાંખીને અધિક પરિશ્રમથી આ પવિત્ર ચટની બનાવી છે, તેમાં અજીર્ણને મટાડી પેટ સાફ કરી પાચનશક્તિ વધારવાનો ખાસ ગુણ છે માટે દરેક બંધુઓને બલામણુ કરવામાં આવે છે કે ખરીદી ઉત્તેજન આપવા ચુકવું નહિ.

ચીમનલાલ મુળચંદ મુરખાવાળા.

તેજ અતરના વેપારી. રીચીરોડ—અમદાવાદ.

૧૬ માતાજી શિવાય મ્હારે કોઈ નહીંકનું સગું નથી; ને તેથીજ તેઓ બિચારાં કંઈ કરી શક્યાં નથી એમ પણ તેણેજ કહ્યું.

ચંદ્રપ્રભાએ આગળ લંબાવતાં જણાવ્યું કે અમારૂંના અને હાલના મ્હારા યયલા સમાગમ ઉપરથી હું આપને શું કહેવા ઇચ્છું છું તેનો ખુલાસો આપનું આંતરમન આપને આપે છે; તો હવે નિર્વિલંબે દાસીને કૃતાર્થી કરશો.

આ શબ્દો નવપરિચિત યુવકને કામાન્ધ કરવાને બસ હતા. સહર્ષે આલીંગન દેતાં બંનેની મુખમુદ્રા પર આનંદનો સ્પર્શ પ્રકાશી રહ્યો. અને અવર્ણનીય સાંસારીક ક્ષણિક સુખોમાંનું એક અનુભવવા લાગ્યાં.

સતેજ વિષયવૃત્તિને તૃપ્ત કરવા જતાંજ યુવક કે જે નિર્જન બોયરું વા બચંકર ગુહાની અંદર આવેલા ઝરા તટે સુતો ને સ્વપ્નાવસ્થા અનુભવતો હતો તેને એકદમ “વિચિત્રાવ” થયો, અને જાગી ઉઠ્યો.

અહીં તો ધીર જંગલજ જંગલ ! ન મળે “ચંદ્રપ્રભા” કે ન મળે સુખ સંપાનો આનંદ !! ન મળે સ્નેહાલીંગન કે ન મળે શુશોભીત બંગસો !!!

વાંચક ! અવર્ણનીય સુખાનુભવ કરતા યુવકને ધીર જંગલમાં લાવી મુકનાર જાગૃતાવસ્થાને આ યુવક કેટલુંએ ધિક્કારે તો પણ તેને શાન્તિ વળવાની છે ? નહિજ !

પુષ્કળ વિચારાન્તે ઉપરોક્ત તો સ્વપ્નજ ઠર્યું ! ને બાઅ-માંતો ધીર ગુહાજ રહી !!!

પ્રકરણ ૩ જી.

આશાને આલીંગન.

—૦૦—

ધન્ય કૃતિ આશા તણી, આશા વિણ ના કંઈ;
ફરવું ફેકટ જગતમાં, આશા ઉદ્ભવ નહિ.

—●●—

યુવક જાઓ ! જે'બાકજો. ઉઠ્યો, ને વળી બચંકર
શત્રીએ ખાળ્યો એટલે ત્યાંજ એડો.

જે ચિંતાએ તે વનપર્ચટન કરતો સંકટો ભોગવતો
હતો તેજ આજની સ્વપ્નાવસ્થાએ ફરી યાદ લાવી મૂક્યું.
ચિંતામાં આમતેમ જોયાં કરતો ને વળી સ્વસ્થ બેસી
રહેતો. આમને આમ ઘણો વખત કર્યાં કીધું એટલે ચાર
લાંબાનો સમય થયો.

સુપ્રસિદ્ધ “ વિવેચક ” માસિક કહે છે કે “ ઝેર ઉતાર-
વાના તાત્કાલિક ઉપાયો એ પુસ્તક ના'નું છે પણ તે'ની
અંદરના ઉપયોગી વિષયોથી અમુલ્ય છે એમ કહ્યા વિના
આલે તેમ નથી. જુદાં જુદાં ઝેરી પ્રાણીઓનાં ઝેર ઉતાર-
વાનાં અનેક ઉપાયો ત્યાંમાં સાદા, ઘરગતુ અને તુરત થઈ શકે
તેવા આપવામાં આવ્યા છે તેથી આ પુસ્તક ફરેક માણસે
પોતાની પાસે રાખવા જેવું છે.

માત્ર જે આનાની ટીકીટો ખીડી મંગાવવા લખો.

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંચલ.

દુરથી કંઈક કંઈક ચંદ્રપ્રકાશ દર્શન આપતો હતો. ચંદ્રદર્શને વિચ્છળ યુવકના હાથમાં આયાનોકાનું સુકાન આપ્યું, એટલે તે ઉઠ્યો અને અંધકારથી વિમુક્ત થવાને તે બધી ચાલ્યો.

માર્ગ વહન કરતાં થોડેક નહિ ગયો હોય એટલામાં ભટ । ભટ । । ભટ । । । એવા સ્વ થયો ને તે યુવકને ધાને અચડાયો. તે આથી બીન્યો કે રખેને કેંઈ જંગલી માણી ત્યાં નિવૃત્તાર્થે ઝરા તટે આગ્યું હોય । તો તેના ભોગ થવું પડે । માટે આગળ જવા કરતાં અહીંજ એસતું વધારે શ્રેયસ્કર છે. થોડુંક ચોબ્યો. અવભોક્તાયે મારીક નજરે જોયું તો એક દિવ્ય પુરુષને પ્રાણાયામાદી ક્રિયામાં પ્રવર્તવાને તૈયારી કરતાં જોયો. આથી યુવકને હિંમત આવી ને ત્હેની નજીક જઈ પહોંચ્યો. જેની સમિપ તેજી પહોંચ્યો હતો, તે એક મહાન યોગેશ્વર મહાત્મા હતા. સંખ્યો-પાસનાદી ક્રિયા કરવાને અહીં ઝરા તટે પધામાં હતા, અને અહીંથી થોડેકજ દુર આવેલી પર્ણકુટીમાં એકલાજ નિવાસ કરી રહેતા હતા.

તેમનું લબ્ધ કપાળ, બરપુર દેખાવના આવમરો અને વિચારોને એકાગ્ર કરવાની અલોચીક શક્તિ એ સર્વ અદ્ભુત-ર્થનોજ પ્રતાપ જણાઈ આવતો હતો. થોડેક દૂર એક તુંગડી અને હંડ પડ્યાં હતાં, શરીર માત્ર એક કમ્બ સિવાય કંઈ પણ ધારણ નહિ કરતા હોય એમ નજીક પહોંચી સામગ્રીમાં જોઈ શકાતું હતું. પગો એક ઉપર એક ચલાવેલા હતા અને હમણું થોડોક વખત ચર્મા સમાધીમાં બેઠા હતા.

યુવકે પણ તેઓ ભગવાવસ્થામાં આવે ત્યાં સુધી સ્નાન

સંખ્યાથી નિવૃત્ત થવાને વિચાર્યું અને પરત્રાપો. ચોડેક દર
મેસી ખામેલી નીચેનું ગાન કરવા લાગ્યો.

૫૬.

મારું આન્તરમન શું કે'તું રે.....૯૦

હરિ શરણે જઈ રે' તું રે.....૯૧

લલે નસીબે થાઉ કુસંગી—

કરતું ના કે' જેને સંગી;

જન દૃષ્ટિએ ચંગી લગીરે.....૯૨ મારું

જગ જીવનનો સ્નેહજ સાચો—

પ્રતિષ્ઠિત માસિક “ પ્રાતઃકાલ ” કહે છે કે “ એર ઉ-
તારવાના તાત્કાલિક ઉપાયો ” એ પુસ્તક નાનું સરખું
છત્તે તેમાં તમામ એરી જનાવરોનાં તથા તમામ એરી વ-
સ્તુઓનાં એર ઉતારવાના અનેક ઉપાયોનો સંગ્રહ કરવામાં
આવ્યો છે. આ પુસ્તકમાં એક પ્રકારના એર ઉતારવાના
અનેક ઉપાયો દર્શાવવામાં આવ્યા છે જેથી કરીને તેના
કાષ્ઠપણ પ્રસંગે કાષ્ઠપણ સ્થાનમાં ઉપયોગ થઈ શકે
તેમ છે. આ પ્રકારનો સંગ્રહ કરવામાં લેખકે ઘણો પરિશ્રમ
કર્યો જણાય છે, અને તે પરિશ્રમના પરિણામમાં આ પુ-
સ્તક લોકોપયોગી થઈ પડેલું છે. વગેરે.

આ સિવાય અન્ય પ્રતિષ્ઠિત માસિકો અને વિદ્વાનો ત-
રફથી અસંખ્ય સર્ટિફિકેટો મળ્યા છે પણ અત્રે સ્મૃતિ સંકે-
તથી દાખલ કરી શક્યા નથી વહેલો તેજ પહેલો. મંગા-
વવા માટે આજને આજ લખો:—

પત્રવ્યવહારનું ઠેકાણું.

શંકરલાલ મગનલાલ વ્યાસ.

નાંદાલ.

(ઉત્તર—ગુજરાત,)

જે કંઈ ઇચ્છો ત્યાં જઈ થાઓ;

નહિ વિઝારી કે કાચો રે.....૭૦ માં ૩૦

અદ્ય સખમાં શ્રેય કરીને—

બહાણા થાવું એજ હરિને;

એ ચિન્તનમાં જ કરીને રે.....૭૦ માં ૩૦

શમ નામને હરદમ લેવું—

અન્ય સુધારક કોઈ ના કે'વું.

કંઈ દુઃખ પડે તો સે'વું રે.....૭૦ માં ૩૦

હરિ પાસે જઈ હિરણ્યો યાચુ—

શામળીયાનું સગપણ સાચું,

પ્રભુ વિણ સવળું કાચું રે.....૭૦ માં ૩૦

“ પ્રભુ વિણ સવળું કાચું રે ” એ શબ્દો મહાત્માના
કાને પડ્યા અને તેજ ક્ષણે દુનિયાનું જ્ઞાન આંચું, અને
જોયું તો એક યુવકને દીઠો.

યુવકે ફરી સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કર્યા.

મહાત્માએ અતીદૃષ્ટાથી જોયું, ને પૂછ્યું, મુસાફર !
તું અહીં આટલો વહેલો અને નિર્જનસ્થાનમાં બપોંકરે
વિપત્તિઓ વેઠતો આંગ્યો છે; તેનું કાણુ પણ કંઈ લેવુંજ
હોવું જોઈએ એ સ્વાભાવીક છે !

તારા સદ્ભાગ્યેજ તું આ સ્થાનની મુત્તાકાત લેઈ શક્યો
છે ! સાર, ચાલ આશ્રમે ! ત્યાં સર્વ સગંડ થઈ શકશે.
એ શબ્દો મહાત્માશ્રીએ ઉચ્ચાર્યા.

હા ! કરી નમ્રતાથી મહાત્મા સાથે જવા યુવક
તૈયાર થયો.

સ્ફટિકમણી તુલ્ય તેજોમય કમંડલુ નિર્મળ જગથી ભરી
દંડ ૫૦ સાધનો લેઈ મહાત્માએ ચાલવા માંડ્યું, એટલે

મુવક પશુ ધીમે ધીમે મહાત્માની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

રસ્તામાં એક બે ખીણો નવો માર્ગ ઓળંગીને જવાનું હતું ને આગ્રમ અહીંથી થોડેક દુર હતો. અહીં એક ફળદ્રુપ બાગ અને પર્ણકુટી શિવાય અન્ય સર્વ પહાડી સ્વેચ્છ હતું.

મુવકને પર્ણકુટીકામાં બેસવાની આજ્ઞા કરી. મોચકાળે મહાત્મા બિલાપાત્ર લઈ ફળદ્રુપ બાગમાં બિલા લેવા ગયા. અહીં તરુઓ પકવણો કે જે આહારને લાયક થયાં હોય તેજ એક પછી એક મહાત્માના બિલાપાત્રમાં નાખતાં જણાયાં.

ઉત્તમ સગવડ.

—:૦:—

કેટલાક સજ્જનો પાસે પોતાનાં લખેલાં અથવા જુનાં પુસ્તકો હોય છે, ને તેને જપાવવાનો ધરાદો રાખતા હોય છે; જતાં લખાણ ઢબસર ગોઠવવાની અમુઝણ, પ્રેસના કામની અજ્ઞતા ને મુશ્કેલીવાળી કડાકૂટ વગેરેનાં અમુઝાય છે તેથી એમને માટે અમે એક નવી સગવડ કાઢી છે.

કોઈ પણ નાનો યા મોટો ગ્રંથ ગદ્ય અગર પદ્યમાં લખેલો સુધારી નવેસરથી લખી, જપાવવાની ગોઠવણ સારી ને સસ્તામાં કરી આપી, મુશ્કેલીવાળો કંટાળો મટાડી કાઢી વગેરે લાવી આપવાનું અને અંધારી આપવાનું કામ થોડુંક કમીશનથી મુદતસર ને સાચું કે આપવામાં આવે.

જરૂર હોય તેણે નીચેનાં ગોઠવણોને અવગણીને કરવા.

કવિ શંકર લાલ શર્મા.

નાંદોલ (ઉત્તર—ગુજરાત).

આ સધળું યુવક દુરથી જોઈ રહ્યો હતો.

યુવક આશ્ચર્યતાથી વિચારવા લાગ્યો કે તરબોળ પશુ જેની યોગ્યતા જોઈ શકે છે; એવા મહાન યોગેશ્વરના કે જેને મહારા લાગ્યે મેળવી આપ્યા છે તેની પાસે આવ્યા પછી હવે અવશ્યે હું મહારી શંકાનું સમાધાન કરી દુઃખથી વિમુક્ત થઈશ; એમને એમ નિશ્ચયની નોકામાં ઝોકા ખાવા લાગ્યો.

એટલામાં આહાર યોગ્ય ફળોથી પૂર્ણ એવું બિલા-પાત્ર લેઈને આવતા મહાત્માશ્રી જણાયા, તેમને આવતા જોઈ યુવક ઊભો થયો મહાત્માશ્રી આસને ખીરાળ્યા એટલે યુવક પશુ ખેડો મહાત્માના આગ્રહથી બંનેએ આહાર લીધો અને તૃષા નિવૃત્તાર્થે ઝરાથી આણેલું નિર્મળ જળનું પાન કરી બંને જણ વાર્તાલાપ કરવા ખેડા.

યુવકનો પૂર્વ વૃત્તાન્ત જણવાની મહાત્માએ જાણા જણાવી, ને તે જણાવવા તેને દહ્યું.

“ મહાત્માના અનુગ્રહથી યુવકે પોતાનો પૂર્વ વૃત્તાન્ત શરૂ કર્યો. ”

પ્રકરણ ૪ થું.

પુર્વ વૃત્તાન્ત.

—++—

“ સૌંદર્યપુર નગરના રહિશ મણિધરપ્રસાદ નામક વણિકનો હું પુત્ર થાઉં છું એ શબ્દો વડે યુવકે પોતાનો પૂર્વ વૃત્તાન્ત શરૂ કર્યું. ”

“ મારું નામ શાન્તિપ્રસાદ છે. જ્યારે ચાલુ વિક્રમાદિ

સૈકાનું અર્ધ વીતી ગયાને બે તર્ફ થયાં હતાં, વસન્ત ઋતુ પોતાની ઉમ્મરનું અર્ધ વીતી જવાથી તુત । માસો ચંદ્ર-દર્શન કરાવવાને ઉત્સુક થઇ રહી હતી, ને જ્યારે સૂર્ય પોતાની યુવાની વીતી ગયે બે દલાક થયા હતા ત્યારે મારો જન્મ થયો હતો. ”

“ જન્મથીજ કુદરતે મ્હને દુઃખી દરિયામાં ફેંકી દીધો હતો, બચપણમાંજ પીતાનું મરણ નિર્ધનાવસ્થાને લાગે લેખી સંત્રાસીઓના સમુદમાં રહેવાની વિટંબના, અને અન્ય કેટલીક વિપત્તિઓએ મ્હને ઘેરો ઘાલ્યા હતા. ”

“ કુદરતે કૃપા કરી મને મૂળથીજ એવી અમ્ભયપરિક્ષા શક્તિ બક્ષી છે કે જે વડે આવા વિષ્ટ સમયોમાં મહારા શુભેચ્છકોને હું ઝાળખી શક્યો છું. ” સંપૂર્ણ ગુજરાતી અને વ્યવહાર ઇંગ્રેજી શિક્ષણ લીધા પછી કુટુંબ ગુજરા-નને માટે સાધારણ નોકરી લેવાની જરૂર પડી. ”

“ મ્હારું જીવન હું મુશીબતે નિભાવે જતો હતો એટલે કે દુકા પગાર એ તેની વિશેષ વિટંબના હતી; તહેવામાં મ્હને “ વિર્યાશ્રાવ ” નો રાગ લાગુ પડ્યો. ”

“ કેટલીક વખત દિવસે જેની પ્રતિ કટાક્ષ નજરથી જોવાયું હોય અથવા વાતોલાપ થયો હોય તે સ્ત્રીને સ્વપ્નમાં સ્નેહાલીંગન દેતાંજ “ વિર્યાશ્રાવ ” થઇ જતો. ”

“ કેટલીક વખત ઉંટ, ઘોડો કે સાઈકલ ઇત્યાદી વાહન

ત્રાંખા પિત્તળનાં સારાં અને સસ્તાં વાસણો ક્યાંથી ખરીદશે ? ઠેકાણું યાદ રાખે.

ભાવસાર શીવજ્ઞાન ધનજી.

માંડવીની પોળ પાસે માણેકચોક.—અમદાવાદ.

પર એસી તેને સલાવવા જતાં ઉતાવળે ચાલવાથી હું બીતો અને વિર્યઆવ થઇ જતો.”

ધણીક પ્રકારોમાં આ બે પ્રકારો મૂખ્ય છે. વિર્યઆવ થતો કે તુરંતજ ધણી વખત સ્વપ્નામાંથી હું જાગી જતો. ને ધણીક વખત સહવારે વસ્ત્રમાં જોવાથીજ જાણતો.

આટલા ઉદગારો કહાડ્યા પછી યુવક દિનમુખમુદ્રા વડે બોલતો જણાયો કે આ દર્દની દવા માટે હું ધણીક વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખબરો વાંચતો; પણ તેમાં કેટલીક કિંમતમાં બારે જણાતી હતી કે જે નિર્ધનાવસ્થાને લીધે હું ખરીદી શકતો નહિ; છેવટે એક બે પ્રતીષ્ઠિત વૈદરાજોની સલાહ લેઇ તેઓની દવા વાપરવા ઉચ્ચારાયો અને કેટલાક નાણાંનો પણ ભોગ આપ્યો, પરંતુ ત્હેમાં પણ ફતેહ પામ્યો નહિ.

આખરે નિરાશ થઇ બેઠો, એટલામાં હું એક એવા આવેશ પર આવી પહોંચ્યો કે કોઇ યોગી મહાત્માનો આશરો લીધા શિવાય દર્દથી વિમુક્ત થવાશે નહિ ને તેથી આ અસાધ્ય દરદને માટે આશરો લેવા પરમ ક્વિસે હું ઘેરથી જાનોમાનો નાશી નિકળ્યો.

અજાણે રસ્તે ધણાં ઉપવનો રખડ્યો ને કુધા તૃપાનાં સંકટો વેઠતો કાલે સાંજે આ ગુહામાં આવી પહોંચ્યો; ને આજ રાત્રી જરા તટે ગુળરી.

જે દરદને માટે હું દુઃખી છું તેજ ફરી આજની રાત્રીએ સ્વપ્નાવસ્થામાં પણ અનુભવ્યું.

એટલું બોલી વધારામાં શાન્તિપ્રસાદ બોલ્યો કે મહાત્માને ! આ દરદ શુભ છે ને તેથી યુવકો ત્હેની હકીકત પુરી પાડતાં આવડે ખાવ છે, પણ મ્હને આપત્રીનાં દર્શન

જીતીજ કંઈ એમ લાગવા માંડ્યું કે અવશ્યે અહીં આવવા પછી મને કંઈ સંતાપ નહિ રહે । ને તેથીજ મ્હાર પૂર્ણ વૃતાન્ત આપત્રીને કહેવા હિંમત ધરી શક્યો છું.

એટલું બોલી તુર્તજ યુવક મહાત્માશ્રીના ચર્ચાવિંદમાં નમી વારે ને વારે સાષ્ટાંગ હંડવત પ્રણામ કરવાં લાગ્યો. મહાત્માએ ત્હેના માથા પર હાથ મૂક્યો, ને આશ્વાસન આપી કહેવા લાગ્યા, તું નિડર રહે, તારા સહબાળ્યેજ તું અહીં આવી શક્યો છે; ને જરૂર થોડો મુદતમાં નિરોગી થઈશ.

પ્રકરણ ૫ મું.

રૂપલિત પદાર્થની કિંમત.

મનુષ્યનાં રૂપેશને બળ્ય તથા ભરાવદાર દેખાડનાર, યાદુશક્તિને સંતુષ્ટ રાખી પૂર્ણ આરોગ્યવાન રાખનાર ને દુઃખાણમાં કડીએ તો પુરૂષને ખરો મર્દ હોવાનું જાહેર કરનાર ને કોઈ પદાર્થ હોય તો તે વિચિત્ર છે. એ શબ્દો વડે મહાત્માએ વાર્તાલાપ શરૂ કર્યો.

આ અમુક પદાર્થની કિંમત સમજવા સાર કહેવાની જરૂર પડે છે કે આજે આપણે જે ખોરાક ખાઈએ છીએ તેનો રસ થવાને એક દિવસ લાગે છે. આ રસમાંથી પાંચ દિવસે લોહી થાય છે. લોહીમાંથી પાંચ દિવસે માંસ થાય છે. માંસમાંથી પાંચ દિવસે મેદ થાય છે. મેદમાંથી પાંચ દિવસે હાડકાં થાય છે અને તેમાંથી પાંચ દિવસે મજ્જા ઉત્પન્ન થાય છે. અને મજ્જામાંથી પાંચ દિવસે શુદ્ધ વિચર ઉત્પન્ન

થાય છે. એટલે હવે તમને સમજાયું જ હશે કે આખરે
આજે જે ખોરાક લઈએ છીએ તેનું વીર્ય બનવાને એક
મહિનાને નવ ઘડી જેટલી લાંબી મુદત લાગે છે ને તે બધું
આહારના પ્રમાણમાં માત્ર જુજુજ બને છે.

“ નહીં સમજવું કે એક દીપ્ત વીર્ય નકામું મળું તે
સાઠ દીપ્ત લોહીની બરાબર હતું ને તેજ વીર્ય કે જે અઢી
રૂપિયા ભાર થાય તે બનવાને જે મધ્ય ખોરાક ખાઈ લો
હોય છે. તોને એક વખતના સ્ખલનમાં નકામું કદાચતર
જે મધ્ય આહારનો દુરુપયોગ કરેલો જાહેર કરે છે. આખરે
એમ ધારીએ કે એક પુરુષ દરરોજ અરીર ખોરાક ખાય તો
જે મધ્ય મનાજ ખાવાને તેને ચાલીસ દિવસ લાગે છે અને
તેમાંથી માત્ર અઢી રૂપિયા ભારજ વિર્ય ઉત્પન્ન થાય છે.
એટલે સમજાયું જ હશે કે અઢી રૂપિયા ભાર વિર્ય ઉત્પન્ન
થવાને જે મધ્ય બનાજ ખાતાં ચાલીસ દિવસ લાગે છે માટે
તે તેટલી મુદત તૈયાર થાય છે હવે કદાચ એમ બને કે
આલીસ દિવસે એકજવાર વિર્ય આવ થાય તો તે સરબર
મધ્ય રહેવા પ્રસંગ આવે કારણકે તેટલે દિવસે તેની જગ્યાએ
તેટલું જ બીજું તૈયાર થાય છે પરંતુ તે અમાઠ જેટલા
વિર્ય આવ થાય તેટલું પોતાને જ નુકસાન થાય છે. આ
બાબતોને ખુલાસાથી સમજવા સાર સ્ત્રીઓને માસિક અટ-
કાવ આવે છે તે સર્વ કાઈની ધ્યાનમાં હશેજ.”

દિધિ જીંદગીનો ધણો આધાર આ વીર્યનો સંગ્રહ
કરવામાં સમાયેલો છે એમ કહેવાને કાંઈ પ્રજા બાબત હર-
કત લાવતી નથી, જોણે તેનો સંગ્રહ કર્યો છે તેણે
દિધિયુષ ભોગ્યાના પૌરાણીક દાખલા મેળવે છે, અમાઠ-
ના આદિત્ય બ્રહ્મચારીઓ અડતાલીસ વર્ષની ઉંમર સુધી
સુધી અખંડ બ્રહ્મચર્ય પાળતા ને તેનાજ પ્રતાપે તેમની

જાણીએ મર્માંશ ઓછામાં ઓછી સારસે વર્ષની ગણાતી, તેમજ છત્રીસ વર્ષ સુધી અન્નચય પાળનાર કદ નામના અહાર્યારીઓની બસે વર્ષની ઓછામાં ઓછી આયુષ્ય મર્મદા ગણાતી; હેવટે કનિષ્ઠ એટલે હલકું અન્નચય પચીસ વર્ષ પાળવામાં આવતું તે પ્રમાણે પાળનાર વસુ અહાર્યારીના નામે ઓળખાતા ને તેની સો વર્ષની આયુષ્ય મર્મદા ગણાતી.

શીમ અને હનુમાન જેવા પ્રૌઢ પ્રતાપી યવુઃ અને સેન્ડા દમ્ભા રમમુર્તિ જેવા વિજયી યવુ એ અહાર્યારી ધારે તો નેને મુશ્કેલ નથી.

બંધુને વીર કહેવામાં આવે છે ને હિંમતવાનને વીર કહેવાય છે વીર શબ્દ વીર ઉપરથી થયો છે; જે વિર્યવાન હોય તહિ તે વીર કહેવાયજ નહિ. ને વીરનર તહિ તે પુરુષ કહેવાયજ નહિ કારણકે ખરું પૌરુષત્વ અથવા વિરતા તે તેણે મેળવી સંગ્રહી નથી. તેથી શક્તિહિન પુરુષ નપુસક ગણાય ને એવા માણસો જન ક્રેવાથે કંઈ પણ કરી શકવાના નથી પણ ઉલટું દેશને બોભરપ થઈ પડે છે. તેમને તો લાઇકરમસના મત પ્રમાણે રોક નામની ગુહામાંજ રસેન કરાવવાં જોઇએ.

આપણાજ શાસ્ત્ર કર્તાઓની અમુલ્ય લેખની વડે શણ-મારમણી હિંમતી કરજોને અદા કરવામાં આપણે પણ દુર્લભ આપીએ છોએ તેજ પાશ્વિમાત્ય પ્રજા પ્રેમથી આહે છે અને હિંમ અહાર્યાર્ય પાળી વીરનરો નિવડે છે એ અમે-રિકામાં એક લાખ કર્તા ધણા વંશારે કુંવારા પુરુષો અને સ્ત્રીઓ પણ પુષ્કળ કુંવારી છે એ આંકડાથી જણાઇ જાય છે.

આ પરથી લહે એમ ન સમજતા કે આટલા અધા જ-

જવાન થઇ શું બીમની પેઠે યુદ્ધમાં ઉતરી આપણે હુલ્લે કરવાં છે ! ના. નહિજ !

આપણી કૃપાળુ બ્રીટીશ સરકારના ન્યાયી રાજ્યમાં આપણે કોઇ દિવસ એવો પ્રસંગ તો આવવાનોજ નથી; ને એવું અધટીત કૃત્ય કરવાને આપણે જરૂર પણ નથી; પરંતુ નવીન હુમર ઉઘોમો ખીલવવાને આપણા મગજને વધારે તર્ક શક્તિ ખીલવી શકે ત્હેવું બનાવવું જોઈએ અને તેટલાજ માટે સારી મગજ શક્તિની આપણે વધારે જરૂર છે. અને દિધું જીવન ભોગવી સત્કાર્યોમાં વૃદ્ધિ કરવા માટેજ તેના મુખ્ય આધાર રૂપ 'અભયર્ય'નું યોગ્ય સેવન કરવાની આપણે ઠગ્ઠા રાખવીજ જોઈએ.

મહાત્મા આગળ બોલવા જતા હતા, પણ વચ્ચેજ શાન્તિપ્રસાદ બોલી ઉઠ્યો. મહાત્માને ! વચ્ચે કહેવાને મ્હને હક નથી પરંતુ કહેવાની જરૂર પડેછે કે આ પૈ-કીનું કંઈક મ્હારા લક્ષમાં છે; ને ત્હેની કેટલીક યોગ્યતા હું સમજીશું, ને ત્હેનો સંચય કરવા ખરા જીગરથી માફું છું પણ—

એ કરતાં કંઈક વધારે શાન્તિપ્રસાદ બોલવા જતો હતો, પણ વચ્ચેજ મહાત્માએ તેને ખાળ્યો. અને કહ્યું ત્હમે જે કહેવા ધારો છો, તે હું સારી રીતે સમજીશું; પણ ત્હમને કહેવાની હકીકતના ઉપોદ્ધાત રૂપે આટલું કહેવાની જરૂર છે કે સમયના પ્રમાણમાં પ્રત્યેક પુરૂષે ઓછામાં ઓછું વીસ વર્ષ તો અવશ્ય અભયર્ય પાળવુંજ જોઈએ. ને તેમ કરવું એ પુરૂષ ધારે તો ત્હેને કંઈ મુશ્કેલ નથી; તે સંબંધમાં આપણે આગળ કહીશું.

ત્હમારી ખીજ શંકા એ છે કે સ્વપ્નમાં વિચાર આવશે. એ આડકતરી રીતે અભયર્યનો ભંગ થવા સરખું છે;

પણ તે લહમારાથી રાહી શકાતું નથી, ને લેનાજ ઉપા-
વની શોધમાં લહમારં અહીં આવવું થયું છે.

હવે તે સંબંધમાંજ આપણે બોલવું શરૂ કરીશું.

(આજથી આપના ભાગ્યનું દ્વાર ખુલ્લું થયું છે.)

દેવીભક્તોને તથા સદ્ગ્રહસ્થોને અમુલ્ય લાભ.

વાંચો

વાંચો

વાંચો.

ભગવતિના ગુણોની પુષ્પરૂપી માયા સરખું પુસ્તક તેજ

(શક્તિ આખ્યાન ભાગ ૧ લો.)

આ પુસ્તકમાં મંમાયા અને મહિષાસુર ભગવતિ અને
ભંડાસુર અને સોલંકીઆખ્યાન આ ત્રણે આખ્યાન
ગાયન તથા ભાષણ અને દ્રષ્ટાંત સુદ્ધાંત લખવામાં આવેલાં
છે. આ પુસ્તક થોડા વખતમાં છપાઇ બહાર પડેલું છે.
જેની એક હજાર પ્રત કાઢવામાં આવેલી છે તેમાંથી ૭૦૦
આતસો નકલ ખપી ગઇ છે પુસ્તક રાયલ સોળ પેજ બા-
કરમાનું છે પુઠું પાકું સોનેરી અક્ષરના નામવાળું જેને
અંદર જગદંબાનો અઢાર ભુખનો ફોટો તથા મંમાયા બહુ
ચરાનો દેરા સુદ્ધાંતનો ફોટો તથા રચનાર અને છપારી પ્ર-
સિદ્ધ કરનારના ફોટા મળી ચાર સુંદીર ફોટા મુકવામાં
આવ્યા છે. કિંમત રૂ. ૦-૧૨-૦ બાર આના પોષ્ટેજ
જુદું. જોલો તે ખેત્રો ફક્ત ત્રણસો રહેલી નકલો ખ-
ગયા પછી પ્રત મળવી કઠીણ થઇ પડશે. માટે દેવીભક્ત
તથા સદ્ગ્રહસ્થો લાભ લેવા ચુકશે નહિ. એજ ભવંત

રચનાર.

શિવશંકર વૈજનાથ ત્રિવેદી

કડી નિવાસી.

સાંકડીશેરી—અમદાવાદ.

મે. પ્રખ્યાત ઈન્સ્ટ્રુક્ટરના ડિરેક્ટર સાહેબે મુંબઈ ઇલાકામાં
 શુ. કન્યાશાળાઓમાં ઇનામ માટે મંજુર કરેલું; તથા
 શ્રીમન્ત વડોદરા સરકારે શાળા લાયકેરી તથા શાળા-
 ઓમાં ઇનામ ખાતે મંજુર કરેલું:--

સૌભાગ્ય સંગીત સંગ્રહ.

નીતિ સંગીત વાંચીને, સ્ત્રી મન નિર્મળ થાય.
 બુદ્ધિ વિકાસ બહોળો થઈ, કુટુમ્બ કલહ સૌ જાય:
 સ્ત્રીઓનું ધરકામ જેમ તેમ ઝટ આટોપી દઈ આ-
 ડાશી પાડેશીની નવરી સ્ત્રીઓમાં મળી જઈ પરાઈ નિન્દા
 કે ખાર કરવામાં બળી જાયથી કલ્યાણ થતું નથી. પણ
 ચિત્તશુદ્ધિ થવા તથા મનમાં વિક્ષેપનો નાશ થવા સુવિચાર-
 શીમાં નીતિમય ગીતોનું મનન યાય તો એથી કલ્યાણ થાય
 છે. જન્મતાના આધારભૂત સૃષ્ટિના સૌન્દર્યરૂપ, મનુષ્યરૂપી અ-
 ભૂત્ય રત્નની ઉત્પત્તિ સ્થાનરૂપ તથા ધરના ભૂગર્ભરૂપ ગણા-
 તી સ્ત્રી નિરંતર જો સુવિચારોનું સેવન કરે તો ગૃહમંદિર
 સર્વોત્તમ સુખનું સ્થાન થઈ પડે તેમાં આશ્ચર્ય શું ! બા-
 જા-યુવતિ-પ્રૌઢા વિગેરે દરેક ઉમ્મરની સ્ત્રીઓને જન્મત
 સાધે જ્ઞાન મળે એવા હેતુથી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં
 આવ્યું છે. જેઓને પોતાના કર્તાવ્ય જાણવાની ખરી ઇ-
 ઇચ્છા છે એવી સ્ત્રીઓને અવકાશને વખતે તથા વ્રત-ઉપ-
 વાસ જગત્ત્રય વગેરે તેહેવારોના દિવસોમાં આ “સૌભાગ્ય
 સંગીત સંગ્રહ” પુસ્તક વાંચી તેના રહસ્યનું મનન કરવું
 જોઈએ. (૧) નીતિ (૨) સાસરે જતીને શીખામણ. (૩)
 પતિપ્રેમ; પતિવ્રત (૪) સુખ દુઃખ (૫) વિવિધ-આવો રીતે
 પાંચ ભાગમાં પણ એકજ પુસ્તક રૂપે છપાવેલ છે કિંમત
 આના ખાર, પોષ્ટેજ બુદ્ધ. [ખીજી આદતિ.]

નરવરસાલ કનૈયાલાલ ટાઈપિસ્ટ, — જુનાગઢ.

પ્રકરણ ૬ કું.

સ્વપ્ન વિચાર.

—+—

મહાત્માએ બોલવું ચાલુ રાખ્યું.

વિચારાવ (ધાતુ ક્ષય) એ પ્રકારે થાય છે. ૧ સ્વપ્નમાં ને ૨ જાગૃતાવસ્થામાં પેસાળ કરવા અગાઉ કે પછી. આ એ મુખ્ય પ્રકાર છે. તે પૈકી પહેલાના ઉપાલ તરીકે આપણે વિચાર કરીશું. તેજ ઇલાજો બીજા પ્રકારને શાન્ત કરવાને ઉપયોગી નિવડે છે, અને બાકી દરી તેનાં કારણો પણ પહેલા પ્રકાર જેવાંજ હોય છે.

સ્વપ્નમાં વિચારાવ ધણીક પ્રકારે થાય છે તેમાં બે બાબતો ત્હમે કહી ગયા છે તે એકે ૧. ત્હમारी કામી-વૃત્તિને લીધે કાંઈ પણ દિવસ મનમાં લાવેલી કાંઈ પણ ક્ષી સાથે તમે વિષયવાસના ભોગવવાનો વિચારજ કરો છે, ભોગવો દો, કે ભોગવશો તે કાંઈ ત્હમને વિચારાવ થાય છે.

૨. ત્હમે ઘોડો, ઉંટ, સાઈકલ, કે મોટર જેવા વાહનપર બેઠા છો. ને તે ઉતાવળે ચાલતાં ત્હમને પડી જવાનો ભય લાગે છે કે તુર્ત વિચારાવ થાય છે. આ બે બાબતો ત્હમે જણાવી ગયા છે. ત્હમાં વધારા તરીકે કહીશ કે જાગૃતાવસ્થામાં પણ જે વડે ત્હમે ડરોડો એટલે હૃદયને વા પેદુના ભાગને ગતી આપે એવી સ્થિતિમાં આવવાને કારણરૂપ બનો છો તો તુર્ત વિચારાવ થાય છે.

સ્વપ્નમાં થતા વિચારાવના કારણો પૈકી આપણે પહેલી

બાબત ઉપર વિચાર કરીએ. જે કદી વિષયીક વૃત્તિઓને
ત્હમારા ક્ષેત્રમાં સ્થાન આપવામાં આવતું નહિ હોય તો
કદી પણ વિચારવાનું દુઃખદ પરિણામ નિપજેજ નહિ.
એટલે કે તે નિપજવનાર વિષયીક સ્વપ્ન ત્હમને આવેજ
નહિ.

જગૃતાવસ્થામાં જે બાબતપર માણસનો વિચાર
સરખો પણ જઈ શકતો નથી; તે બાબતનું સ્વપ્ન ત્હને
કાંઈ કાંઈ આવતુંજ નથી. કિયસે કરેલા વિચારનો કંઈક
અંશ સ્મરણમાં રહી રાત્રે ત્હનો વિસ્તાર અનુભવાય
તેજ સ્વપ્ન !

ત્હમે પોતે પણ યાદ કરો કે ઝરા તટે આવેલું સ્વપ્ન જે
બાબતો ત્હમારી આગળ ધરી ગયું તે શું ત્હમે જગૃતા-
વસ્થામાં નહોતા અનુભવતા ?

શાન્તિપ્રસાદે આશ્ચર્યતા સાથે ઉત્તર વાળ્યો. ૭, હા !
અનુભવતોજ હતો.

મહાત્માએ આગળ ચલાવ્યું. સ્વપ્ન એ બાબત નહિ
જેવી છે, પરંતુ વિદ્વાનોને તેમાંથી ઘણું શિખવાનું મળે છે.
થોડા જીવનમાં ઘણી સૃષ્ટિઓનો અનુભવ લેઈ શકાય છે
અને બાહ્યમન કયા કયા પ્રકારોમાં અપ્રશંસનિય છે તે
સ્પષ્ટ ઓળખવાનું બની શકે છે. જગૃતાવસ્થામાં તે
અનુભવતાં ઘણા સમય વ્યતીત થાય છે અને બહુ દુઃખો
સહેવાં પડે છે. તેટલું દુઃખ અને સમયનો ભોગ સ્વપ્નમાં
સહેવો પડતો નથી.

“ વિષયીને સ્વપ્ન ઘણું જાણવાનું આમળ પડે છે.
સીમાં તે ખુદ્દુ જતાવી આપે છે કે હે મૂર્ખ ! જેને માટે
તું ઇચ્છા કરતો હતો તેજ ત્હને મળ્યું છે અને હવે સંભોગ

કરવાની કાશીયો અને કાર્ય સંબંધી ત્હારા વિચારો ત્હને
 જોડેલો દોડાવે તેટલો દોડી ઉપયોગ કર. આ'માં જગૃતા-
 વસ્થા જોડેલો ભય નથી. અથવા તો જે ભય સ્હેવો પડે
 તે પણ ભાવી બતાવે છે. જગૃતાવસ્થામાં જે કાર્યો
 કરવાંથી આખરને વાંધો આવી પડે ત્હેવા હેવાલો પણ
 બતાવી સિખામણ આપે છે કે જો તું જગૃતાવસ્થામાં ધ-
 મિહત્ત કાર્યો કરે તો ત્હને આટલું બધું નુકશાન છે; કે
 જે આજ સુધી તે જાણ્યું નહતું. ” “ ” માં બતા-
 વેલા શબ્દોનું ફરી મનન કર અને ગુઢાર્થને ત્હારા હૃદય
 સાથે વિચાર. સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે કે વિષયી પુરોના
 સુખો પણ સ્વપ્ન જેવાં ક્ષણિકજ છે. જગૃતાવસ્થામાં જે
 બાબતો ઉપર માણસનો વિચાર નજ થઈ શકે તે બાબતનું
 સ્વપ્ન ત્હેને દોષ કાળે આજે નહિ, તે માટે આપણે
 વિચારીએ:—

કદી માંસ જેણે નજરે પણ જોયું નથી એ'વા હિન્દુએ
 સ્વપ્નમાં માંસાહાર કર્યાનું ક્યાંય પણ સાંભળ્યું છે ?

ત્હમારા નજીકનાં સગા પૈકી કોઈ પણ સ્ત્રી કે જગૃતા-
 વસ્થામાં જેના પ્રતી ત્હમારાથી કાંઈ પણ ખીમત્સ વર્તન
 થાયજ નહિ ત્હેના સાથે કદી સ્વપ્નમાં કામી વૃત્તિઓનો
 અનુભવ કરવાને ત્હમે ઉચ્ચેરાયા હે'ત એવું કદી પણ
 જણાયું છે ?

સ્વપ્નમાં આખો સમુદ્ર ઓળંગી ગયા હોય એ'વું સ્વ-
 પ્ન કોઈને પણ દોષ કાળે આપ્યું છે ?

અતિશય ખાવાથી ત્હમને ચાલવું પણ મુશ્કેલ થઈ પ-
 ડતું હોય ત્હેવું સ્વપ્ન દોષપણુ દિવસ આપ્યું છે ?

આખી રેલવે ગાડી ત્હમે એકે હાથે ખેંચી ગયા હોય
 ત્હેવું સ્વપ્ન કદી કોઈ કાળે આપ્યું છે ?

પૃથ્વી અને આકાશની મધ્યમાં કાંઈ પણ આધાર વિના પુરણી ટેકાવીને ત્હેમાં બેઠા હોય એવું સ્વપ્ન ત્હેમને કાંઈ કાળે આવ્યું છે ?

ઉપરના પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં શાન્તિપ્રસાદે ઉત્તર વાંચ્યો ના.

મહાત્મા બોલ્યા નહારે ત્હેમે ત્હેના ઉત્તરમાં નાજ કહ્યું છે ત્યારે ખુશુ નજાઈ આવે છે કે ભગવતાવસ્થામાં જે બાબત ઉપર માણસનો વિચાર સરખો જઈ શકતો નથી તે બાબતનું દુઃખદ સ્વપ્ન કાંઈ કાળે આવતુંજ નથી.

“કદી ત્હેવું સ્વપ્ન આવ્યાનો કાંઈ દાવો કરતો હોય તેણે પોતાનું પૂર્વ જ્ઞતાન્ત યાદ કરવું તે બાબત ઉપર તેણે કંઈ ખરે આશા બતાવી હોય છે તોજ ત્હેને ત્હેવું સ્વપ્ન આવે છે.” “અગારી સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવી આ હરદમાંથી શુદ્ધ યયસા દરદી પૈકી એકને માંસાહાર કર્યાનું અને એકને ઇચ્છા ન જઈ શકે ત્હેવો રીતનો વિષય બોગ કર્યાનું સ્વપ્ન આવ્યું હતું અને તે ત્હેમને યાદ નહિ હોવાથી પૂર્વ ત્હેમણે ત્હેવો વિચાર કે ઇચ્છા કરીજ નહતી એમ કહેતા હતા, પરંતુ પાછળથી ત્હેમની આન્તરીક તપાસ કરાવી એમ તેમણે કરેલી ઇચ્છાઓ કશુલ કરાવી હતી.” લેખક.

૩૩ ૧/૪ ટકા વૉર ફંડમાં આપવા ઠરાવ કરેલો છે.

એક પંચ ફોકાળ તુરતજ ખરીદો છો.

૪૫ ફોટાનો સંગ્રહ અને ૧૮ પ્રકરણોમાં

યુરોપની ભયંકર લડાઈ (પ્રવાર્ધ)

(બ્રિટિશ રાજ્ય પ્રત્યે વફાદારી.)

જે. એમ. પંડ્યા.

હાલમાં યુરોપમાં ભયંકર લડાઈ ચાલુ છે. તેની સંપૂર્ણ અંતે સ્થિતિમાંથી હકીકત જણવાને કાલુ ઈન્તેજાર નથી હોય ! વર્તમાન સ્થિતિમાં જે હકીકત આવે છે તે છુટક છુટક અને અમુક વખતનીજ હોય છે જેથી કરીને તમારા વાંચનારને પાછાગોળ સંબંધ સમજાતો નથી. આ ઉપરાંત પુરુષી સરખાતથી સંપૂર્ણ માહિતીની યુગ યુગરૂપીમાં પ્રકાર પાડેલી છે કે જેથી વાંચનાર જાણે લડાઈના મેદાનમાં કોનો ફરીનેજ જોતો હોય એવો ખ્યાલ થાય છે. “ આ જુદાં જુદાં જાણના જાણના અને આંતરિક કારણો કારણવામાં આવી છે. વળી જુદા જુદા લડાઈમાં ભાગ લેતા રાજ્યોના રૂઝ-ચીઝો તથા જારકસો, દારૂપીડોના ફોટાઓ રર આંખેલા છે. સિવાય યુરોપ ખંડના નકશા જે રંગીન સાથે આપવામાં આવેલા છે. તાત્પર્યમાં લડાઈનો પુર્વ નો સંબંધ સાથે સંપૂર્ણ હકીકત સાંકળની કડી માફક ગુંથેલી છે જેથી વાંચનારને લડાઈની હકીકત જણવાને ઘણુંજ ઉપયોગી છે. કુલ ૩૫૦ પાનાની છે. કીંમત ૦-૧૨-૦. ટપાલ ખરચ ૦-૦-૦ વી. પી. થી ૧૪ આના.

કો. ગુરુવંશ પરમાનંદ પુસ્તકાલય

હાલખાડેવીરોડ મુંબઈ નં. ૬.

પ્રકરણ ૭ મું.

ઉત્પત્તિ સ્થાન.

—÷—

મહાત્માએ આગળ બોલવું શરૂ કર્યું; અને શાન્તિપ્રસાદ એક ચિત્તે સાંભળવા લાગ્યો.

આપણા શાસ્ત્રવેત્તાઓ પાપ ત્રણ પ્રકારનાં ઓળખાવે છે, ને જે બાબત નુકશાનકર્તા હોય તેને પાપને નામે દર્શાવે છે. તેમાં આ ત્રણ મુખ્ય છે. ૧. કાચીક. ૨. વાચીક, ૩. માનસીક. કાચીક જેને કહેવામાં આવે છે તે કાચા [શરીર] વડે થાય છે. જીવ હિંસા કરતી ૪૦ વાણી વડે બોવવાથી જે પાપ થાય છે તે વાચીક પાપના નામે ઓળખાય છે. જુહું બે.લી ખોટી શાક્ષી પુરતી ૪૦ અને માત્ર મનમાં દુષ્ટ વિચાર કરવાથી જે પાપ થાય છે તે માનસિક પાપ કહેવાય છે.

આ ત્રણ પેઢી એક પણ પ્રકારના પાપ કરનારને કુદરત શિક્ષા કરે એ દેખીતું છે; અને તે જુદા જુદા પ્રકારે હોઈ શકે છે. આ'માં વિર્યસ્ત્રાવનો દરદી ત્રીજા પ્રકારના પાપનો કર્તા છે. તે આગળના લખાણથી સિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે. તેના ગુન્હાની શિક્ષા તરીકે કુદરત તેને વિર્યસ્ત્રાવ કરે છે.

જે માર્ગે હુંટારા મળ્યા હોય અને હુંટાવાનો અનુભવ થયો હોય તે રસ્તે જવાને લહમાર' મન કદી કળુંજ કસેજ નહિ. તેમ વિપરીત રસ્તે નહિ દોરાવાની સૂચના તરીકે કુદરત વિર્યસ્ત્રાવના દરદે રૂપી હુંટારા મોકલી લહમને સૂચના કરે છે કે તે રસ્તે જવામાં લહમને કંઈ પણ ફાયદો

નથી; ને ઉલટું નુકસાન તો છેજ ! સાથે એ પણ ખુલ્લું
 દર્શાવી આપે છે કે પરસ્ત્રી પ્રતી મોહક વૃત્તિથી જોનાર !
 તું જરા આખ ઉધાડી જો કે આજો વિચિત્રાવર્મા જે તને
 મેરફાયદો જણાયો તેજ તે કાર્યાનુભવનું પરિણામ છે અન્ય
 કાંઈજ નથી ! આરેગમથી નુકસાન તો છેજ ! ફાયદો તો
 કંઈજ નથી ?

પણ અર્જુણશનો દરદી દુઃખદ સ્થિતિવેળાએ તો “હવે
 હું કહી પણ એવો ખોરાક નહિ ખાઉં કે જેથી હાલના
 જેવી મ્હારી હાલત થાય !” એ વાક્ય સંપૂર્ણશિ અચર-
 કારક શબ્દોમાં વારેને વારેઉચ્ચારે છે. પણ તે દરદી વિ-
 મુક્ત થયા કેડે જમ્હારે તે જમવા એસે છે. ત્હારે પેલી
 દુઃખદ સ્થિતિનું જાન લેને જરાએ રહેતું નથી; ને ફરી
 પણ અર્જુણશનો અનુભવ કરવા જેટલો ખોરાક ખાઈ
 એસે છે. તેમ વિચિત્રાવર્મા દરદી પણ ખુલ્લું પોઠારે છે કે
 જે પ્રતી મોહક વૃત્તિઓ રાખવાથી જે આ દુષ્ટ પરિણામ
 નિપજ્યું તેને માટે હું ધણો પસ્તાવો કરું છું, ને હવે
 પછી તેવા વિચારો કરતાં મ્હારા મનને હું રાહીશ,
 પરંતુ:—

મોજનાન્તે જ્ઞાન્તે ચ મૈથુનાન્તે ચયામતિઃ ।

સામતિઃ સર્વજ્ઞ ચેત્સ્યાન્તરો નારાયણો ભવેત્ ॥

અર્થ—જોજન સ્મરણ અને મૈથુનના અંતે જે મતી
 ઉત્પન્ન થાય છે, તે મતી જો સહાકાજ દકતી હોત તો મ-
 નુષ્ઠ પરમાત્મા થઈ જાત—“પણ તેમ બનતુંજ નથી.”

કામ કહી શાંત થતો નથી, ને ઉપરોક્ત સુત્રાનુસાર
 જમ્હારે તે સ્થિતિ જુદી જવાય છે; ત્હારે પાછા દુષ્ટ

વિચારોનું સેવન કરી નર પોતાની જાતેજ વિર્યસ્થાવને આમંત્રણ કરે છે.

ત્હમારા દુષ્ટ વિચારોનું ઉત્પત્તિસ્થાન ત્હમારો અસમ્પ રહેવાસજ છે. આ રહેવાસ એ પ્રકારે હોય શકે ! ત્હમારા મિત્રો કામી વૃત્તિના બંડારજ હોય છે, તથા ત્હમને સ્ત્રીઓના રહેવાસમાં રહેવાનું અને મસ્કરી દેશ કરવાનું વધારે પસંદ પડે છે. તે અને ૨ ત્હમે જે મંથો વાંચો છો તે વિષયીક સાગણી પ્રદીપ્ત કરે ત્હવા લખાણવાળા અને મૃંગારીક બાબતોને ઉત્તેજિત કરેલા હોય છે.

પ્રકરણ ૮ મું.

ઉપચાર નિધી.

—૦—

આગળ કહેલી બાબતો ઉપરાંત ખીજ કેટલીક અમલ્યની બાબતો ખાનગી અને રહેણી કરણી સંબંધમાં હરકત-કર્તા છે તે હવે જણાવવામાં આવે છે. મહાત્માએ બોધ ચાલુ રાખ્યો.

જે સ્ત્રીજ પકવવાથી થયેલી ગરમ નહિ પણ સ્વભાવેજ ગરમ છે તેનો અને તીખી સ્ત્રીજેનો ઉપયોગ વિર્યસ્થાવના દરદીએ જેમ અને તેમ વણો ઓછો કરવો.

જે બોરાક પત્રવામાં બારે ગણાયછે તેનો સમય અને સ્થિતિ વિચારી વિર્યસ્થાવના દરદીએ ઉપયોગ કરતાં શિખવું એટલે કે જેણે બેકુતના જેવી અંગમહેનત કરવી પડતી નથી અને માત્ર લખવાનો કે કંઈ એવોજ એસી રહેતો ધંધો હોય તેણે રાત્રી ઉપર તો તેણે બોરાક

ખીલકુલ ખાવોજ નહિ. ખાવો પડે તો દિવસમાં એકજ વખત. સેવો આવા પદાર્થોમાં દુધ, બીજામો, અડદ, ઘી, માવો, ઘી વડે પકવેલા પદાર્થો, દુધપાક અને ખાસુદી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ખનતા સુધી આવા દરદીઓએ તો દિવસમાં એકજ વખત જમવું જોઈએ અગાઉના ઋષિપુત્રો એકજ વખત ફળાહાર કરતા તો આપણે તેમનાજ વંશજો છીએ અને એકાહારી થવાની ટેવ પાડીશું તો કંઈ મરી જવાના નથી. કહેવત છે કે:—“એકાહારી સદા બ્રહ્મચારી.” એના પ્રત્યેક સ્ફૂરણોને વિચારો અને નક્કી સમજો કે:—“જીવવાને માટે ખાવું જોઈએ પણ ખાવાને માટે જીવવાનું નથી.” એ સુત્ર આપણને એજ બતાવે છે કે વધારે ખાવાથી માણસ રૂઝપુઝ થતો નથી પણ વધારે ખાધેલું પચાવી શકનારજ એટલે કસરત મેળવી તેનું ભોજી થવાને રસ્તે પાડનારજ વધારે ખોરાક ખાવો જોઈએ. ખીજાઓએ અને આવા દરદીઓએ તો એકાહારી થવુંજ અમને વધારે લાભદાયી લાગે છે અને તે દિવસના મધ્ય ભાગમાં માત્ર આત્મતૃપ્ત જોઈતુંજ જમવું જોઈએ વધારે કચરીને ખાવાથી પણ ગેરફાયદો થાય છે.

એકજ ચીજ કે જે દરરોજ આપણી સમીપજ રહેતી હોય તે કદાચ ધણી કિંમતી હોય તો પણ તે જોડણી કિંમતી હોય છે તેટલા પ્રમાણમાં આપણને સમજતી નથી એ વાતનો પુરાવો આપવાને સુપ્રસિદ્ધ નર લામ્પ કરમસનું દ્રષ્ટાંત લેઈએ. તે સ્પાટોનો રાજા હતો અને કંઈ અકસ્માતીક પ્રસંગે તે રાજ્ય છોડી છેક ગ્રીસની નજીકના પ્રદેશ તરફ ચાલી નીકળ્યો હતો, એવું કહેવાય છે કે ઇજીપ્ત પ્રદેશના માર્ગે ગઈને હિંદુસ્થાનમાં પહોંચી

અહીંના ઋષિમુનીઓની પણ તેણે મુલાકાત લીધી હતી. તે જ્યારે રાજ્યના તરીકે હશે ત્યારે તેના વડે ક્યાં ક્યાં કાર્યો નિર્વિઘ્ને પસાર થતાં હશે તેની સમજ તેની હાજરીમાં કાઢને પણ પડતી નથી પરંતુ જ્યારે કાર્યવાહકની ગેરહાજરી હોય છે ત્યારે તે કેવાં કાર્યો કરતો અને કેવાં વિકટ સંકટોમાંથી પસાર થઈ પાર પામી શકતો તેની સમજ ત્હેના ગયા પછી જેણે તેનું કામ બળવણું પડ્યું તેને પડી અને તેથી તેઓ કે જે લાઠી કરમસને નાશી જવાને કારણરૂપ હતા તેમણે પણ તેને ફરી શોધી કહાડવાની ફરજ પડી. તેવીજ રીતે આપણે જે પ્રસંગોને પ્રતિદિન નજરે નિહાળ્યાં કરીએ છીએ અને સાધારણ જેવા બાસે છે તેનેજ માટે પાશ્વિમાત્મ વિદ્વાનો પ્રયોગો કરી જેમાંથી ધણું જાણી શકે છે. મી. હોરેસ ફેલ્ચર નામના વિદ્વાને ચાવવાના સંબંધમાં એટલી બધી બારીક તપાસ કરી છે કે તેની તપાસમાંથી જડી આવેલા શબ્દોની હયાતી પહેલાં જે હશે તેને ફેરવીને સત્તાવાળાઓએ શોધકની યાદગીરીમાં “ચાવણું” એ શબ્દનેજ મી. હોરેસ ફેલ્ચરના નામ ઉપરથી “ફેલ્ચરીઝમ” નામ આપવામાં આવ્યું છે. તે કહે છે કે જેઓ ચાવવાની બાબતને નજીવી ગણે છે તે તેમની મોટી ભુલ છે તે એટલા મુધી કડ છે કે:—માત્ર શારીરીકજ નહિ પરંતુ નૈતિક અને આધારમિક આરોગ્ય માટે પણ ચાવણું એ ધણી ઉપયોગી બાબત છે. તે કહે છે કે જેના શરીરમાં શુદ્ધ લોહી ફરતું હોય તેના મગજમાં અયોગ્ય વિચારજ ઉત્પન્ન થતો નથી કારણ કે જે ધરને સ્વચ્છ રાખવામાં આવે છે ત્યાં આપ અને વીંછીને રહેવાને સ્થાનજ મળતું નથી. આથી છે કે બરાબર નહિ ચાવવાને લીધેજ શરીરમાંનું

લોહી અશુદ્ધ થાય છે, અને અશુદ્ધ લોહીવાળા માણસનું આરોગ્ય સચવાતું નથી ને તેથીજ તે અનીતિવાન થવાનો સંભવ રહે છે.

જગતમાં લોકો આજે જે ખાય છે તેનું અર્થ જોટલુંજ ખારીક ચાવીને ખાય તો તેઓની તન્દુરસ્તી ઘણી સારી રીતે સચવાઈ રહે અને ખોરાકોનું ખર્ચ પણ ઘણું ઓછું થાય.

જમતાં વચ્ચે પાણી પીવું એ પણ એટલીજ ઉપયોગી બાબત છે. તે પણ નિરોગી રહેવાનો એક ઉપાય છે. ત્હમારા ખોરાકને જેમ અને તેમ વધારેને વધારે ચાવીને ખાવાની ટેવ પાડો. ત્હમે વધારે ખોરાક ખાઓ છો એ ટેવ પાડનાર ત્હમારી ઝુલ છે ને તે પેટ ભરાતાં પણ ઘણી વખત સંતુષ્ટ થએલી નથી હોતી ને તેથીજ તે ત્હમને વ્યાધીના પંજામાં નાખી દે છે માટે વધારે વખત ચાંધવું એ હેને સંતુષ્ટ કરવાનો રહેલો ઉપાય છે.

વિચિત્રાવના દરદીએ દિવસે ખીલકુલ ઉંઘવું નહિ જોઈએ; કારણ કે ત્હમ કરવાથી પણ દિવસે ખાંધેલો આહાર કસરત વીના જરાખર પચી શકતો નથી ને તેથી પણ સ્વાસ્થ્ય થવાને કારણરૂપ મળે છે.

એ પણ યાદ રાખવું કે એક લેખક કહે છે કે નિરોગીઓને દરદો વધુ પ્રમાણમાં થાય છે માટે બનતા સુધી કામકાજમાં મંડ્યા રહેવું. એટલે અન્ય દુષ્ટ વિચારોને ઉદ્ભવ થવા વખતજ મળે નહિ.

કંઈ ખીજાના પરજ સુવું એ આ'વા દરદીને ખાસ ઉપયોગી થીજ છે. ને તેને માટે જમીન કે લાકડાની પાટ પસંદ કરવી.

ચીતા સૂરાની ટેવ રાખવાથી પણ ફાયદો થાય છે. જેણે ઉધા સૂરાની ટેવ પડી હોય તેણે કેડની બે બાજુમાં લુગડાનાં બે ગોટા બાંધવા કે જેથી ઉધુ સૂરાય નહિ.

વિર્યઆવના દરદીએ દિવસમાં બે ત્રણ વખત નહાવું જોઈએ. ને તે ઠંડા પાણીથીજ સ્નાન કરવું.

ભાંગ જેવા માદક પદાર્થો પીવા નહિ.

“એક અગત્યની બાબત એ છે કે એક હીંદી ગ્રંથકાર કહે છે વૈદક ગ્રંથકારોનો મત એવો છે કે જેનો સ્વભાવ ચીડીઓ એટલેતામસી પ્રકર્તીનો હોય છે તેને ધાતુ ક્ષીણતાનું દરદ અવશ્યે થાય છે. અને કોપી પ્રકર્તીવાળાને આ દરદ કાંઈ પણ ઉપાયે મટતું નથી. આ દરદના ભોગીએ આ'વો સ્વભાવ તુરતજ ત્યાગવાની અગત્ય છે. ને ત્હેને માટે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનના સદ્ગુણો વાંચવા અને સદ્ગુણનું સેવન કરવું.”

શાસ્ત્રો કોપી સ્વભાવને માટે જુદી જુદી ઉપમાઓ આપી પોકારી પોકારીને કહે છે કે તેનો વિદ્વાને તુર્તજ ત્યાગ કરવો જોઈએ. બ્રહ્મચારીએ પાળવાના નીયમોમાં એક વિદ્વાન કહે છે કે:—

અનૃતદર્ષી, સત્રાસમાજાશ્વાંગંતા, અજનવાદ સ્ત્રીભિઃ,
સ્ત્રીભિર્યા વદર્થ સંભાષિ, મૃદુઃ, શાંતઃ, દદ ઘૃતિઃ
અક્રોધનઃ સનમૂયુઃ, અદિવાશ્યાયિ, અગંધસેવી, નિય-
મેષુ તપઃ, શ્વેદઃ, કર્ત્તવ્યમાન મનાયણ્યંચ

અર્થ:—નાચ તમાસા જેવા નહિ, બડબડ કરતાં શિ-
ખરું નહિ, અજ્ઞાન સમાજમાં જવું નહિ, સ્ત્રીઓ સાથે
કામ જેટલુંજ બોલવું, નમ્રતાથી ચાલવું, શાન્ત થઈને આત્મ-

સંયમી થવું, બુદ્ધિ સ્થિર રાખી ક્રોધનો ત્યાગ કરવો, મત્સર કરવો નહિ, દિવસે સુવું નહિ, અત્તર ગુલાબ વગેરે સુગંધી પદાર્થ ધારણ કરવા નહિ, ઇત્યાદી નિયમ પાળવા તહેનું નામ તપ-જે બ્રહ્મચારી ઉપરના નીયમો નહિ પાળે તે અસ્થાયી થશે.

ક્રોધ એ બહુ ભુરી ચીજ છે અને તહેને માટે વિદ્વાનો ધણુંએ લખી ગયા છે, તે કરતાં પણ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કરવામાં એટલે વિર્યાસ્થાવ નિપજવવામાં તે બહુજ નુકશાન કરે છે. લેખકના સ્વાનુભવમાં છે કે એક મહાન ઉપદેશક (ધર્મગુર)ને આ દહં હાન છે. તપાસ કરતાં જણાયું છે કે તહેમની વૃત્તિ દુષ્ટ નથી, પણ સ્વભાવ ધણોજ ક્રોધી છે. તેથી તેઓ આ દરદથી પીડાય છે અને યોગ ઇત્યાદી કાર્યોમાં ફત્તેહવંત થઇ શકતા નથી.

આવ થયાની ખબર પડે કે તુર્તજ પેસાળ કરીઆવ-વો એટલે રહી ગયેલ ધાતુ જોરથી પેસાળ કરવાથી જતી રહે છે. તેમ ન કરવાથી ધાતુની કણી બાઝી જઇ તહેમાંથી પ્રમેહનું દરદ થાય છે ને વધારે વિટંબના ભોગ-વવી પડે છે.

ઉપરોક્ત વિષયના સંબંધમાં દવા વિનાના જેટલા અખતરા જડી આવે તે ઘણા ઉપયોગી છે, ને તહેનાજ પ્રતાપે વિકટ દરદો નિર્મૂળ કરી શકાય છે; પરંતુ અસ્થિર મનવાળાને ઇષ્ટ સ્તુતીનાં સ્તોત્રો અને મંત્રો પાઠ કરતાં કંટાળો ઉપજે તો તહેવે વખતે અદ્ય મંત્રોપાસના પણ કાષ્ટ-માળાની મદદવડેજ કરી શકે છે ને તહેની જરૂર તહેને એ-વી હોય છે કે તહેના વિના તે સ્મરી શકતોજ નથી. તેમ સદાકાળ જેનું હૃદય દવામાંજ ગુંથાયું છે ને જે તહેનાજ

પર પૂર્ણ વિશ્વાસ ધરી બેઠા છે ત્હેમને માટે વિચાર બળ હઠ થવા સાથે ત્હેના અનુપાનરૂપી દવાની પણ ખાસ જરૂર જણાય છે ને ત્હેવે પ્રસંગે ઉપયોગમાં લેવા સાર વિશ્વાસ પાત્ર ઉપચારો આ નીચે જણાવવામાં આવ્યા છે ત્હેનો પણ જરૂર જણાય તેણે અનુભવી વૈદની સલાહ લેઈ ઉપયોગ કરાઃ ચૂકવું નહિ.

દર્શી રસાયણીક ઉપચારો:—

૧. ધાતુ પુષ્ટી—કૌયમ્બીજ, શતાવરી, એખરો, બલ-દાણા, આસાંદ તથા અડદ એ સમગ્રી ચીજો સરખી લેઈ ત્હેનું ચૂર્ણ કરવું. દરરોજ રહવારે દુધ તથા સાકર સાથે ગરમ કરી પીવાથી વિચ્છેદિ થઈ ધાતુ વિકારના સમજા રોગો નાશ પામે છે.

૨. ધાતુ પુષ્ટી—જવ તથા અડદનો લોટ બન્ને સરખા વજને લેવા તેમાં તવક્ષીર, વીદારીકંદ તથા મરી એ સમગ્રાં વસાણાં સરખા વજને લઈ વાટી ચૂર્ણ કરી તેમાં સાકર નાખી ધીમાં પુરીઓ બનાવવી. દર રોજ રહવારે જરૂર પ્રમાણે પુરી ૨-૩ ખાઈ ઉપર દુધ પીવું.

૩. ધાતુ પુષ્ટી—છ પૈસાભાર મેદાને ધીમાં ચઢવી તેમાં નવટાંક ઘી, એક રૂપિયાભાર બદામના ગોળા, એક રૂપિયાભાર પીરતાં, એક રૂપિયા ભાર સાદર એક રૂપિયાભાર ચારોળી, ચાર માસા ઘોળો મુસળી ને ત્રણ માસા સાકર એ સર્વેને ખાંડી ધીમાં પલાળી દરરોજ ખાઈ; ઉપર દુધ રોર-૧ પીવું. દરરોજ કસરત કરવી. દિવસમાં એક વખત બે વાગે જમવું. તથા બ્રહ્મચર્ય પાળવું.

૪. ધાતુ પુષ્ટી—ગજો, ગોખર બોડા, તથા આંચળાં એ ત્રણ વનસ્પતિ સરખા વજને લેઈ બારીક ખાંડી લુગડે

ચાળી ચૂરજ કરવું. તેમાંથી દરરોજ એક રૂપિયાભાર લેઈ તે સાથે એક રૂપિયાભાર સાકર તથા બે રૂપિયા ભાર ધી સાથે ખાવું.

૫. એખરો લાવી તેના ખીયાનું ખાંડી ચૂર્ણ કરવું. તેને કાશી ઉપર ક્રમે ક્રમે ચઢતા પ્રમાણમાં દૂધ પીવું. આથી વીર્યસ્થાવને સારો ફાયદો થાય છે.

૬. પા (૦૧) શેર આંખળાં તથા પા (૦૧) શેર લીંડીપી. પર બે ચીજો લઈ આંખળાના રસની ભાવના આપવી. તેનું બનાવેલું ચૂર્ણ દરરોજ છ આની ભાર તથા સાંજે છ આની ભાર મઃ સાથે ચાટી તે ઉપર તાજુ અડધો શેર દૂધ પીવું. દરદ મટતાં સુધી જરૂરી રાખવું. એ દવા ધાતુનો જખરો વધારો કરે છે.

૭. બાવળના કુણા પરડાને સૂકવી તેનું ચૂર્ણ કરવું તે એ રૂપિયાભાર લેવું, તેમાં ખાંડ, મુશળી, તથા મોખર એ ૬ રેફં બળ્લે રૂપિયાભાર નાંખી ચૂર્ણ કરવું સહવારે ચાર આની ભાર ચૂર્ણ અડધો શેર દૂધમાં નાંખી પીવું. તથા સાંજે એમ કરવું—

દવા ખાવી તેટલા દિવસ ગરમ ખોરાક તથા તેલ ખાવાં નહિ.

૮. અજમાને ઘોળી હુંગળીના રસમાં પલાળવે. તે એક રૂપિયાભાર લેઈ તેમાં સાકર બે રૂપિયાભાર નાંખી પીવું. એ પ્રમાણે એકવાસ દિવસ સુધી કરવાથી નુપ્પડગચ્છ મટે છે.

૯. બાસન, દાગા તત્ત, કૌત્ય ઇ. વી. તે એક સઘળાં બરાંબર વજને લઈ ચૂર્ણ કરવું. તેનું ચૂર્ણની બરાંબર સાઠી ચોખા ખાંડાને મેળવવા. તે બધાને

બકરીના દુધમાં નાખી પુડા બનાવી ગાયના ઘીમાં તળવા. આ તળેલાને કાંઈ કાંઈ દિવસ દુધની ખીર બનાવી તે સાથે ખાય તો સારો ગુણ કરે.

૧૦. ધઉંનો લોટ નવટાંક લેઈ ત્હેમાં અધાળ ઘી મેળવી લાકુના બાખરા જેટલો કઠણ બાંધવો તેને ચઢવી ખાંડી નાખવો. ત્હેમાં એક રૂપિયાભાર ચોપચનીનું ચૂર્ણ લુગડે ચાળેલું નાંખવું. આ સર્વેમાં નવટાંક ઘી તથા નવટાંક ખાંડ મેળવવી. તેનો લાકુ બનાવી ત્રણ કલાક ઠરવા દેવો. પછી જેવી રીતે ઘોડાપર સ્વાર ખેસે છે તેવી રીતે ધરના ઉંખરા ઉપર ખેસી લાકુ ખાઈ જવો.

કરી—જેટલા દિવસ આ પ્રયોગ કરવામાં આવે તે-ટલા દિવસ સ્ત્રી સંગ ત્યાગ કરવો. મરચુ, ગોળ, ખટાચ તથા તેલ એટલી ચીજો ખાવી નહિ. અજીર્ણ થાય તેટલું જમવું નહિ. કડકડીને બુખ લાગે ત્યારે જમવું. દિવસ પંદર આ પ્રયોગ કરવો.

૧૧. અડધો શેર ઈંદ્રિજવ પા (૧) શેર કરિયાતુ તથા બશેર ચોપચની એ સરવે વસાણાંને બારીક ખાંડી લુગડે ચાળી ચુરણ તૈયાર કરવું. દરરોજ એક રૂપિયાભાર મહ સાથે તેટલુંજ ચુર્ણ ચાટવું. એમ ચાલીસ દિવસ કરવું.

કરી—ઘી, ખાંડ, ધઉં તથા તુવરની દાળ મીઠુ નાખ્યા વિનાની એટલી ચીજો ખાવી બીજું કંઈ પણ ખાવું નહિ.

૧૨. પાંચ શેર ગજોને અડધો મણ પાણીમાં કકડા કરી ઉકાળવી. આશરે અડધો શેર પાણી રહે ત્યારે ઉતારવી ત્હેમાં ઘોળા મુશળા, કૌવચનાં બીજ, શેમળાનાં મૂળ, ગોખર, સાકર તથા આંખળાં એ સઘળા ચીજો સરખે વજ-

ને મેળવી ખાંડી વસ્ત્રગાળ ચૂર્ણ કરતું. દરરોજ એક રૂપિયાભાર ચૂર્ણ ગાયના દૂધ સાથે ખાવું તેથી ઘણો સારો ફાયદો થાય છે. (વિચારાવના દરદીએ આ પ્રયોગ કરવો.)

પ્રકરણ ૯ મું.

—oo—

આન્તરમનની અદ્ભુત ચમત્કૃતિ.

—●●—

મહાત્માએ બોલતું શરૂ કર્યું ત્યારથી આ દર્દી સં-
બંધીજ ઉપચારોનો બોધ દેતા આવ્યા છે, પરંતુ હવે કંઈ
ખીજીજ બાળુનું શિક્ષણ આપવા લાગ્યા.

ધીમેથી બોલ્યા, શાન્તિપ્રસાદ ! અત્યાર સુધીના
વાર્તાલાપથી તારા દરદના ઉપચાર માટેનું ઘણુંક બોલા-
મણું ત્હેં જાણ્યુંજ હશે ! પણ વધુમાં ત્હને હું કંઈ ખી-
જીજ જણાવવાની ખાચરા રાખું છું; તે એ કે પોતાનાં
દરદના ઇલાજ પશુઓ પશુ જાણી શકે છે. ત્હેં કુતરાં
અગર ખીલાડને ઘણીક વખત ઘાસ ખાતાં જોયાંજ હશે ?
અને સાપ સાથે લડતાં નોળીયાને કદાચ સાપ કરડે તો તે
એક વનસ્પતિ સુંધી આવે છે એવું કોઈ જગાએ સાંભ-
ળ્યું પણ હશે ! (આ વનસ્પતિ ઝેર ઉતારવાના તાત્કા-
લિક ઉપાયો ” એ પુસ્તકમાં જતાવી છે. પુસ્તકની કિંમત
બે આના છે, અને કવિ-શંકરલાલ શર્મા. મુ. નાંદોલ.
ત્યાં લખવાથી મળશે.) કોઈ પણ પંખી કે પશુ પોતાના
દરદને માટે નાઇલાજ થઈ બેસી રહ્યું હોય ! અગર
અન્યની મદદની અપેક્ષા રાખતું હોય એવું ક્યાંઈ પણ

જોવામાં આવતું નથી. પણ માણસના સંબંધમાં આવું કશી વખત બને છે. એટલુંજ નહિ પણ મનુષ્યના સંબંધમાં આવેલાં પ્રાણીઓ (પશુ પંખી-ઇત્યાદિ) ને પણ અસ્પાયુષી અને અન્યની મદદની અપેક્ષા રાખ્યાં જોવામાં આવે છે.

સ્વતંત્રતા ભોગવતાં પશુ પંખી ઇત્યાદિને સ્વશ્રેયના ઇલાજો જાળવવાની શક્તિ કદરને બક્ષી હોય અને મનુષ્યને ન બક્ષી હોય તેવું કદી બનેજ નહિ !

પ્રત્યેક મનુષ્યને સ્વશ્રેયાર્થે ઉમદા સલાહ પૂજ્યા સર કરે તે મહાન જ્ઞાતી સલાહકાર બાને વજીર બક્ષ્યો છે. આ વજીર નથી માગતો પગાર કે કાંઈ ! માત્ર શ્રેષ્ઠ સહવાસ રૂપી ખોરાક કે જે ઉત્તમ વાંચન અને સત્સંગનો હોઈ શકે છે તે વડે લેને સંતુષ્ટ રાખે. એટલે તદ્દમારે કરવાનાં કાર્યોનાં પરિણામ પૂજ્યા બીજી જગાએ જવુંજ પડશે નહિ.

યોગીઓ મહા પ્રયત્ને જોને ઓળખે છે અને બકતો રાત્રી દિવસ જોને માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તેજ આ છે.

જે ચીજ પોતાનામાંજ રૂપેત પણે વસી રહી હોય લેને પ્રયત્ન વડે શોધી કહાડે તેજ તેના ગુણ ફાયદાનો ભોક્તા પણ થઈ શકે !

કોઈ પણ કાર્ય કર્યા બાદ લેનું ઋચિકર પરિણામ નહિ આવવાથી ચીંતા કરી પરમાત્માને દોષ દેવા કરતાં પ્રત્યેક કાર્ય કર્યા અમાઉ છેવટે ઓછામાં ઓછી એક મિનીટ તદ્દમારા આન્તરમનને વિશ્રાન્તિ આપો. અને લેમાં અગત્યના નિરૂપયોગી વિચારોને વિદાયગીરી આપો. ને શુદ્ધ આ હરજન્ય અગત્ય સંયોગોનાં કારણ અને પરિણામ વિચારવાનું આપત્તે તદ્દમારે આન્તરમન લેનાં જગત તદ્દમને લાભદાયીજ આપવાનું !

આ એક મિનીટ તે ત્હમને હજારો મિનિટના વ્યયમાંથી બચાવે છે, અને ખીજા કોઇ ટાઇમે નહિ મેળવી શકાય ત્હેવો ઉપદેશ તે એક મિનીટ આપે છે. ને તેજ મિનીટ પ્રત્યેક મનુષ્યને સદ્-ક્રતા, પરોપકારી ને મહાન નર દરવાને બસ છે. આ એકજ મિનીટ અરે ! એક સેંકડ પણ વિચાર કર્યા શિવાય જે જે કાર્યારંભ કરવામાં આવે છે તે, અને જેઓ તેટલો વખત વિચારમાં રોકી પછી કાર્યારંભ કરે છે ત્હેના પરિણામમાં હજારો દરજ્જે ફેર પડે છે.

ત્હમે નહી સમજજ્જો કે જેની પાસેથી ત્હમાગ કાર્ય ના પરિણામની બવિષ્યવાણીની આશા રાખો છો તે કદી પણ અસત્ય બવિષ્યવાણી ત્હમારા પ્રશ્નના જવાબ તરીકે ઉપયોગ કરશે નહિ. તે જવાબ તો કંઇ અવધી સત્વાશો વાળાજ હશે. દરેક આત્માનો આ કુદરતી વજર સત્યવાદીપણું એ પોતાનું ભુપણ સમજે છે, ને તે પ્રમાણેજ વર્તવા પોતાથી થતો પ્રયત્ન કરે છે.

“ અન્ન ત્હેવો ઓડકાર અને જેવો આહાર ત્હેવો વિચાર ” તે પ્રમાણે કદી ત્હમારા આ કુદરતી વજરના ખોરાક કે જેને હું ઉત્તમ વાંચન તરીકે ઓળખાવું છું ત્હેમાં કદી ઘટાડો વા ફેરફાર કરશો નહિ. કારણ કે ત્હમણે આન્તરમન ત્હેના એ વ્યસન વા ખોરાક સાથે એટલો નિકટનો સંગંધ ધરાવે છે કે ત્હમે ત્હમારા વાંચનમાં જેવો ફેરફાર કરતા જશો ત્હેવો જ ફેરફાર ત્હમારા આન્તરમનના વિચારોમાં પણ થયજો જોવામાં આવશે.

જેઓ આ બાબતના ભે.મીયા નથી તેઓ ભાગ્યેજ સમજે છે કે આન્તરમનમાં આટલું બધું સામર્થ્ય વ્યા.

પી રહેલું છે ! કારણ કે વિદ્યુત શક્તિનાં ભયંકર કાર્યો નજરે નેવાયી તેઓને ખાતરી થવાને કારણે રૂપ મળે છે; પણ આ'વી બાબતો અનુભવ વિના પહેલાં તો તેઓને હાસ્યરૂપ લાગે છે, પણ પરિણામે તહેના અભયગ્રી ઉપ-જાવે તહેવા અખતરાઓ તહેમના જાણવામાં આવે છે ત્હારે તેમણે કબુલ કર્યા શિવાય ચાલતું નથી. કારણ કે જેમણે આ બાબતનો અભ્યાસ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તેઓ ખુ-લ્લું જણાવે છે કે વરાળ અને વિજળીના બળના જેવીજ બલકે તેથી પણ વધારે શક્તિ આન્તરમન ધરાવે છે.

જો કે પ્રત્યેક કાર્યારંભની અગાઉ વિચાર તો સધ-જાઓને કરવોજ પડે છે; પણ આ'વા વિચાર બે રીતે હોઈ શકે છે. પહેલું સીધી રીતે, એટલે આપણી ભાષામાં કહીએ તો શુદ્ધાંતઃકરણને પૂછીને, અને બીજું આડકતરી રીતે એટલે બ્રાહ્મણને પૂછીને વિચારો કરે છે તે. જેમ પાણી'ની ઉત્પન્ન થયેલી વરાળ આપણા કારખાનાને ગતી આપે છે તહેમ પ્રત્યેક કાર્યને ઉત્પન્ન કરી ગતી આપનાર પણ વિચારજ છે.

આ ઉપરથી આપણને જણાયા શિવાય નથી રહેતું કે જે બાબતો આપણે ચર્મચક્ષુથી જોઈ શકતા નથી તે બાબતો આપણું નિર્ભજ અંતઃકરણ જોઈ શકે છે. અને તેથીજ આપણી શક્તિઓમાં પ્રથમ પદ સદ્ગીચાર એટલે આન્તરમનની અદ્ભૂત ચમત્કૃતિને આપીશું તો કાંઈ રીતે ખોટું કહેવાય તેમ નથી.

વિદ્યુત અને વરાળ શક્તિઓને સ્વહસ્તક કરવામાં વિત્તનો બ્યય કરવો પડે છે, અને તેમ કરતાં તે તુર્ત સ્વાધીન થાય છે, પણ આ'માં તો તેમાંનું કાંઈ પણ ખર્ચ કરવું પડતું

નથી. તેમજ માત્ર સદમદસ્થ અને રાજ્યદારી પુરષોનેજ આ સક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે એમ પણ નથી. તે તો ગરીબ, ગૃહસ્થ, બાળક, બાળકી, ને પુરુષ કિંવા સ્ત્રી દરેકને પ્રયત્નરૂડે પ્રાપ્ત થાય છે. જેઓ તહેને સ્વાધીન કરતા નથી ને વગર વિશંભે બચાંકર કાર્યો ક્યાંજ જાય છે તેમને ધણી વખત વિમાસવા સમય આવે છે.

આપણા અંતઃકરણને સદ્વિચારી બનાવવા અગાઉ આપણે પણ તહેવા બનવું પડે છે. દાખલા તરીકે:—આપણે જ્યારે હરકોઈ પ્રતિ પરોપકાર વૃત્તિથી જોતાની ટેવ પાડીશું ત્યારેજ આપણું અંતઃકરણ પણ તહેવા વિચારેવાળું બનવું જશે. આવીજ રીતે બીજા સદ્ગુણો માટે પણ સમજવું.

ધરમાં જ્યારે નળ હોય, ત્યારેજ જોઈતું પાણી ગુર પાડવાને તહેનો ઉપયોગ કરાય છે, કાડીમાં જ્યારે અનાજ બર્ધુ હોય ત્યારેજ આપણા ખોરાક તરીકે ઉપયોગ કરવાને તેમાંથી કાઢી શકાય છે, ને જ્યારે આપણા ધરમાં પુષ્કળ ધન બર્ધુ હોય ત્યારેજ તેમાંથી વાપરવાને લઈ શકાય છે; તેમજ આપણી નજીક જ્ઞાનના બંધાર થી ગુર હોય તોજ જોઈતી વિદ્યા સંપાદન કરી શકાય છે. કદાપી ગુર હોય તો પણ સહકાળ તે સમીપ રહેતા નથી પણ મ્હારા મત પ્રમાણે હું કહીશ કે “સદુપદેશક પુસ્તકો એજ દરેક માણસોનો ગુર હોઈ શકે છે,” ને તહેને સમીપ રાખી જોઈએ તેટલા જ્ઞાનનો વધારો કરી શકાય છે.

નહી સમજજો કે પરોપદેશ આપણા અંતઃકરણ સાથે જોટલી અસર કરે છે તે કરતાં હજારો ગણે વધારે ઇચ્છે સ્વાત્મોત્તતી અર્થે વાંચી મનન કરેલાં પુસ્તકોનાં વાક્યો અને સ્વાનુભવી શબ્દો સારી અસર કરે છે. કારણ કે

હેનો સ્વાનુભવ અથવા હેના આન્તરમનના તે બડીના વિચારો તેથી થતાં અનેકાનેઃ દૃષ્ટાન્તો હેની સમક્ષ ધરશે, ને તેજ વખતે કદાચ તે એક લેખ લખવા એસશે તો સદ્મોક્ષનાં ધણાંક પાનાં ને પાનાં ભરી નાંખશે. કારણ કે જે હકીકત જે કાળે સાંભળી આવી હોય છે. તેજ વાત ધણી વખત આખી જીંદગી સુખી ફરી તે મન ઉપર આવતી નથી.

વ્યસનને વળમતાં વાર લાગતી નથી પણ સદ્ગુર પાસેથી એકાદ સદ્ગુણ મહણ કરવાને ધણું કઠણ પડે છે, એકાદ દુર્ગુણને વળી જતાં કંઈ વાર લાગતી નથી પણ એકાદ શિખેલા સદ્ગુણને સારા પાયાપર લાવતાં ધણી વાર ભાગે છે; બીજા પ્રતિમોક્ષ દેવાને તો હમારા પૈરી ધણાંક એક મહાન સદુપદેશક મહાત્મા તરીકે વક્તાપણું બતાવી શકે છે, તેઓ પ્રતિ કહેવું જોઈએ કે હમે મોક્ષાવવામાં જે શૌર્ષ-તા બતાવેછો તેથી દશમે ભાગે પણ ચાલતામાં શૌર્ષ દર્શાવેતો જરૂર થોડાક માસમાં પ્રભુ હ આપ કરવાને હમને જરા પણ વાર લાગે તેમ નથી. જ્યારે તંડો પ્રયત્ન આદરવાને આપણે બધા સશક્ત થઈશું ત્યારે એક સાહેબે કહેલું છે કે, હિન્દુસ્થાનના સેંકડે પંચાણું ટકા માણસો એવા છે કે તેઓ બોલી જાય છે તે'વું ચાલી જાયના નથી. " એ વકય બોલું પાડવાને આપણને જરા પણ વાર લાગવાની નથી. કારણ કે કાળા માથાનું માનવી શું ન કરી શકે! તે કહે-વાયજ નહિ!

અખુદ દ્રવ્યથી ભરપૂર ભોંયડું હોય પણ તે પર અત્યન્ત વજનયુક્ત શીલા ઢાંકેલી હોય ને તે ભોંયરાની કાંઈને ખ-બર ન હોય તો તેમાં અમલિત દ્રવ્ય હોવા છતાં તેના

અગ્રજનોને તે કશા કામનું નથી. તેવી રીતે પ્રત્યેક મનુષ્યનું આન્તરમન એ અખુટ જ્ઞાનનો ભંડાર છે, અજિત બાહ્ય-મનની સત્તા નીચે આ ભંડાર સદાકાળ હંકારાયેલો રહે છે. જ્યારે આમજ છે તો જ્યાં સુધી બાહ્યમનને કબજે કરવા પ્રયત્ન કરીએ નથી ત્યાં સુધી આન્તર મનના અખુટ જ્ઞાનનો ભંડાર રવાનુભવમાં લેઈ શકાય તેમ નથી. કારણ કે જે ગૃહમાં સ્ત્રી પુરુષ એકજ સ્વભાવનાં હોતાં નથી, તેઓ ગુપ્તી છાંદગી ગુપ્તરી શક્તાં નથી એટલુંજ નહિ પણ તેમના સ્વભાવનો લાભ જેણે મેળવવાનો છે તેને મળતો નથી. માટે જ્યાં સુધી બાહ્યમને અચળનો હોદ્દો ધારણ કરીએ નથી ત્યાં સુધી આન્તરમનને લેવું થવાને વારજ લાગવાની !

જ્યારે બાહ્યમન અને આન્તરમન બન્ને એકજ પ્રકારનાં કાર્યો કરવા શક્તિવાન થાય છે; ત્યારે સંપૂર્ણ દૈવી બળ પ્રાપ્ત થયા શિવાય રહેતું નથી.

પ્રત્યેક કાર્યારંભ બાહ્યમનના વિચાર કર્યા શિવાય થતો નથી. જ્યારે બાહ્યમન વિચાર વડે કાર્યારંભ કરે છે, ત્યારે આન્તરમન તેને પુષ્ટી આપી કાર્ય ફળનો ભવિષ્ય હેવાલ નક્કી કરે છે. જ્યારે વિચાર ઉત્પન્ન કરવાનું અને લેવું ભવિષ્ય ફળ નક્કી કરવાનું બન્ને કાર્ય આન્તરમનજ કર્યા કરે છે, અને બાહ્યમન સ્વસ્થપણે બેસી રહે છે. સારે માંડાઈનાં ચિન્હો જણાય છે. બાહ્યમનના વિચારોને પુષ્ટી આપવા માટે પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ અખુટ જ્ઞાનના ભંડાર રૂપી આન્તરમન પ્રત્યેક મનુષ્યને આપ્યું છે, પણ જ્યાં સુધી તેને સદાદ પૂછવાનું જુગી જવામાં આવે છે; ત્યાં સુધી જીલનારને પોતેજ શોધવું પડે છે.

એ સંબંધમાં એટલેથી પૂર્ણતા આપી મહાત્મા શ્રી હવે બીજી હકીકત પર વળ્યા.

મન एव मनुष्याणां कारणं सुख दुःखयो. ॥

જ્યાં સુધી પ્રત્યેક મનુષ્યનું તન (શરીર) જીવ મય હોય છે, ત્યાં સુધી મન ત્હેની સાથેને સાથેજ રહે છે. અને તેથીજ ધણા પ્રકારે સિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે કે મનનો તન સાથે ગાઠો સંબંધ છે; તે એટલે સુધી કે મન જેવા વિચારો કરે છે, ત્હેવાજ ફેરફારો શરીરમાં પણ થયાં કરે છે.

જે મને નકો કર્યું કે અમુક દરદ ઉપર અમુક વૈદ યા ડોક્ટરની અમુકજ દવા ફાયદો કરશે તો તેજ દવા ફરદી માણ કરે તો જ તે દરદથી વિમુક્ત થવાનો; પણ તે સિવાય હજારો વૈદરાજીની ખરી જડીબુટ્ટીઓ દર્દને નિર્મળ કરવાને વાપરે તો તે અશક્તજ બાજુથી.

ત્હમે સદાકાળ તન્દુરસ્ત જાંઠગી ગુજારવા વિચાર ધરાવતા હોવ તો કદી પણ રોગી વિચારોને ત્હમારા આન્તરમન ઉપર સ્વચ્છંદીપણે વર્તવા દેશો નહિ. પણ પ્રતિદિન આરોગ્યતાનું જ જ્ઞાન કરાવે ત્હેવા વિચારોનું ચિન્તન કર્યા કરજો.

અંતિમમાં “ મનુષ્ય જેવા વિચારને સેવે છે ત્હેવો તે થાય છે. ” એ શબ્દો મહાત્માશ્રીએ ઉચ્ચાર્યા.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

ઉપસંહાર.

મહાત્માએ બોલવું શરૂ કર્યું. આપણે જે અમાઢી કહી ગયા છીએ તેનો વિચાર કરીએ. શરીરને વધારેમાં વધારે નુકસાનકારક અને બે કાંઈ છુપું એર હોય તો તે ત્રિપય વાસના રૂપે વિર્યનો નિરર્થક થતો અર્થ તેજ છે. અને તેથીજ ઘર લાગવા માંડ્યા પછી કુવો ખોદાવવો તેના કરતાં લાગવાનો પ્રસંગજ ન આવવા દેવો એ વધારે સારું છે. તેવીજ રીતે બચકર દરદોના પંજમાં આરી પડ્યા પછી ક્વાના રમડા પીવા કરતાં દરદીનો હોદો મેળવવા સમગ્રજ ન આવવા દેવો એ ઘણું સારું છે. અને વિચાર-દષ્ટીથી જોતાં જણાઈ આવે છે કે મનુષ્ય ધારે તો તે તેનાજ હાથમાં છે. ધિકાર છે એ'વા યુવાનોને કે જે સ્વસ્ત્રીમાં ન સંતોષતાં દેખીતી અખે દીવો લઇને કુવામાં પડે છે.

ખરે કુદરતે બક્ષેલી અમુલ્ય ચીજોનો સદુપયોગ કરતાં આવડે તેજ માણસ ! બાકીનાને તો પણ સમજવા. ખરે જુલ્યો ! પણ કરતાં પણ અધિક ન્યુન્ય સમજવા. કારણ કે ગિયારાં પણઓ પણ માત્ર પ્રજોત્પત્તિ માટેજ પોતાના કિંમતિ વિર્યનો ઉપયોગ કરે છે, અને માણસ તો નાહક માત્ર ક્ષણિક આનંદની ખાતરજ મક્ત ફેંકી દે છે.

સાચુ છે કે એક કવિ એ'વા જનોને કુતરા કરતાં પણ હલકા ગણવા બધામથ્થ કરે છે તે બરાબરજ છે.

શાર્દૂલ વિહિરિવ છંદ.

જેને દહુ ધરી કદી જગતમાં, સંતોષ ના આપડયો,
તૃષ્ણા રોજ કરી અને વિષયની રાનો 'નહા' આપડયો,
દીધો બોધ ઘણો નથી સારમ ના—પ્રીછયો કદી કા'નને,
એ'કો પુત્ર છતાં ધરી અડગ ને ધિક્કારો ધાનને.

હાથના વૈદરાજોની કૃતી બણી જોઈશું તો માત્ર સ્વાર્થ
સાધકજ છે એટલે અગાઉનો એક સમય એ'વો હતો કે
વૈદા અને ધર્મગુરુઓ પોતાની ફરજો સરખી ગણતા અને
વૈદો પણ દરદી જે માર્ગે જવાથી દુઃખના પાંખમાં આવી
પડે છે તે'ની તહેને સમજ પાડતા; અને કેટલીક વખતે
વાખ્યાનો પણ આપતા. હાલ તે ધણું ઓછા પ્રમાણમાં
બંધે નહિ જેવું જ જણાય છે. સ્વાર્થો વૈદરાજો સમજે
છે કે તે'મણે ક્વા આપી ખીલ ઉઠાં કરવાં એટલીજ આ-
પણી ફરજ છે. અને દઈતું કારણ જણાવવાથી ઉલટું
બીજી વખત તેવા દરદથી બચી જશે તો આપણને ઝેર-
હાયદો છે આ તેમની મો'ટી ભુલ છે. તેમ કરવાથી દોષની
સંખ્યા દિન પ્રતિદિન વધતી જાય છે, અને દેશ પાપમાલ
પ્રમાને કારણ મળે છે. તેથીજ—

બધુઓ ! ઉઠો ! જાઓ ! ને તમારા દરદના ઇલાજે
પણ તહમે જાતેજ જાણવા પ્રયત્ન કરો. તમારા અંતરાત્મ
પ્રભુને જ્ઞાન્ત મિત્રે પૂઠો, તો પ્રત્યુત્તર મળશે કે વિચર-
સ્થાવ તવો તહેમાં અન્ય કોઈજ નહિ પણ તહમે જાતેજ
કારણ છે ને તહમેજ તહેને આમંત્રણ કરો છો. અટે તો

નહિ થવા દેવાના કારણથી વિપત્તિ વૃત્તિઓ જેમ અને
તેમ ઓછી થાય તેવા પ્રયત્નો સોધો.

અમે પણ વારંવાર તેવાજ ઇલાજો બહાર પાડતા રહીશું.
યુવકે સમગ્ર એક ચિત્તે મનન કર્યું, અને તે વાસ્તવિક
સામ્યું. એમ કાલે મહાત્માશ્રીની રજા લેઇ વિદાય થયો.
બંધુઓ ! ચાલો ! દરદના કુદરતી આપણા હૃદયમાં
ઉત્પન્ન થાય તે માટે આપણા કૃપાળુ પ્રભુને વંદીએ.—

ઈસ તન ધનકી કો'ન બડાઈ એ લય.)

હે દિનબંધુ દેવ યાળુ—

આપ મતી શુભ આજ કૃપાળુ;

દુષ્ટ વિચારી સાથજ રે'તા—

તો'ય પ્રભુ કંઈ આપ ન કે'તા—હે દિન૦

સતસંગીની સાથજ રે'વા—

આપ મતી શુભલક્ષ જ લેવા;

સતસંગીના સાથજ જઇએ

રે' ગુણ ગોવિંદના રે ગઇએ—હે દિન૦

પરપંથીની પ્રીત કરં'ના—

કેમ પ્રભુ તુજ સાથ વર ના ?

જન જીવન તું નામ જ સાચું—

આપ મતી શુભ એકજ યાચું—હે દિન૦

શ્રેષ્ઠ દયાળુ સ્વામ શરીરી—

એજ પ્રભુ મુજ હાથ ફરીરી;

સ્વામ ભરંસે કામ કરં' છું—

આપ વિના નહિ અન્ય સ્મરં' છું—હે દિન૦

આજ અમોરી ગાન કરું છું—

નાથ ફેરી તુજ નામ સ્મરું છું;

પ્રતિષ્ઠિત વસુ આપ હરિ તું—

કાપ હરી મુજ પાપ જરી તું—હે દિન૦

કવિ શંકરલાલ શર્મા.

નાંદાલ.

ગ્રાહક ઇત્યાદિની મદદ કરનાર આશ્રયદાતાઓનાં મુખ્યારક નામો.

અમદાવાદ,

શેઠ. અમૃતલાલ ઉગરચંદ મણિયાર

શેઠ. શીવલાલ ધનજી ભાવસાર

શેઠ. નથુભાઈ ઘેલાભાઈ સાકર બજાર

વ્યાસ મગનલાલ દામોદરદાસ (નદિલવાળા)

કવિ. ત્રિભુવન નારાયણજી

મહાત્માશ્રી બાલકૃષ્ણ આત્મારામજી

નાંદોલ.

વ્યાસ. ચોમનલાલ જીવણલાલ

ઠાકર. હીરાલાલ નર્મદાચંકર

ઠાકર. પ્રહ્લાદજી ઔરીચંકર

વ્યાસ, ડાહ્યાલાલ ચુનીલાલ

દવે. ચંકરલાલ શામળદાસ

દવે. ચંકરલાલ ઉગરેશ્વર

દવે. પ્રહ્લાદજી રણુછાડ

વ્યાસ માણેકલાલ સાંકળેશ્વર

દવે બાપાલાલ પુંજરામ

પડુરમા.

મહાત્મા. પુરષોત્તમદાસજી ગુરુશ્રીનંદકિંશોરદાસજી

વસાઈ.

શેઠ. નરોત્તમદાસ પુંજરામ

શેઠ રેવાદાસ શીવલાલ

વિલ્લનગર.

શેઠ ગીરધરભાઈ ભગવાનદાસ

ચરણ.

પા. કચરાબાઈ સાંકળદાસ

માણેકપુર

હરબાર સાહેબ શ્રી કેશરિસિંહજી બહાદુર
કડી.

શ્રીયુત ચુનીલાલ વિશ્વનાથ ત્રિવેદી.

ચાંદોડ.

મહાત્મા. સમચરણદાસજી શ્રીગુરુ માધવદાસજી
ઠાકર છોટાલાલ દયાશંકર

માણુસા.

મહાત્માશ્રી જનકીદાસજી પાલમુકુંદદાસજી.

બેસાળ (કચ્છ)

ચાહ. બેતસિંહ કમરસિંહ

ચાહ. પ્રેમજી હંસરાજ

વરસોડા.

મહાત્માશ્રી પંડિત બોળાનાથ સર્મા.

તંદુરસ્તી, તાકાત અને

લાંબી જીંદગી

મેળવવાનો ખરો ઉપાય,

આંતકનિગ્રહ

ગોળીઓ.

નવજાઓને જળવાન બનાવવાથી અને ખરાબ
ટેવને લોધે પાચમાલ થઇ જીંદગીથી નિરશ થયેલા-
ઓને નરી અને લાંબી જીંદગી આપી સુખી કરવાથી
દુનિયાના દરેક ભાગમાં મોહોટી કસોટ અને મોહોટી
કીર્તિની પામી રહી છે. કિંમત હર ગોળીની એક
ડાહીના રૂપિયા ૧) એક.

શરીર અને નીતિના રક્ષણ માટે

કામશાસ્ત્ર વાંચો.

કિંમત કે પોસ્ટેજ કંઈજ નહીં.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

આંતકનિગ્રહ ઓપવાલય.

જામનગર—કાઠીઆવાડ.

ભૂખે મરતા અનાથોને

બચાવો ? ?

નડીઆદ હિન્દુ અનાથાશ્રમમાં માળાપ વગરનાં નિરાધાર બાળકો, નિરાશ્રીત અપંગો, તથા અનાથ વિધવાઓને પાળવામાં આવે છે માટે

દયા લાવી પ્રભુની ખાતર

પુલ્લ નહિં તો પુલ્લની પાંખડી મોકલાવી અનાથોના વિમળ હૃદયનો અમુલ્ય આશીર્વાદ મેળવો. હાય અમ ? અને હાય વચ્ચે કરતા નિરાધાર દેશ બંધુઓનું રક્ષણ કરો ? બૂખના મરાથી વટલાઈ જઈ હિન્દુઓની સંખ્યા ઘટે છે તે અટકાવો ?

એક રૂપીઓ ને તેથી વધુ ધાન મોકલનારનાં નામ વાર્ષિક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે. રીપોર્ટ ફરકને મફત મળે છે.

મંત્રી-હિન્દુ અનાથાશ્રમ-નડીઆદ.

